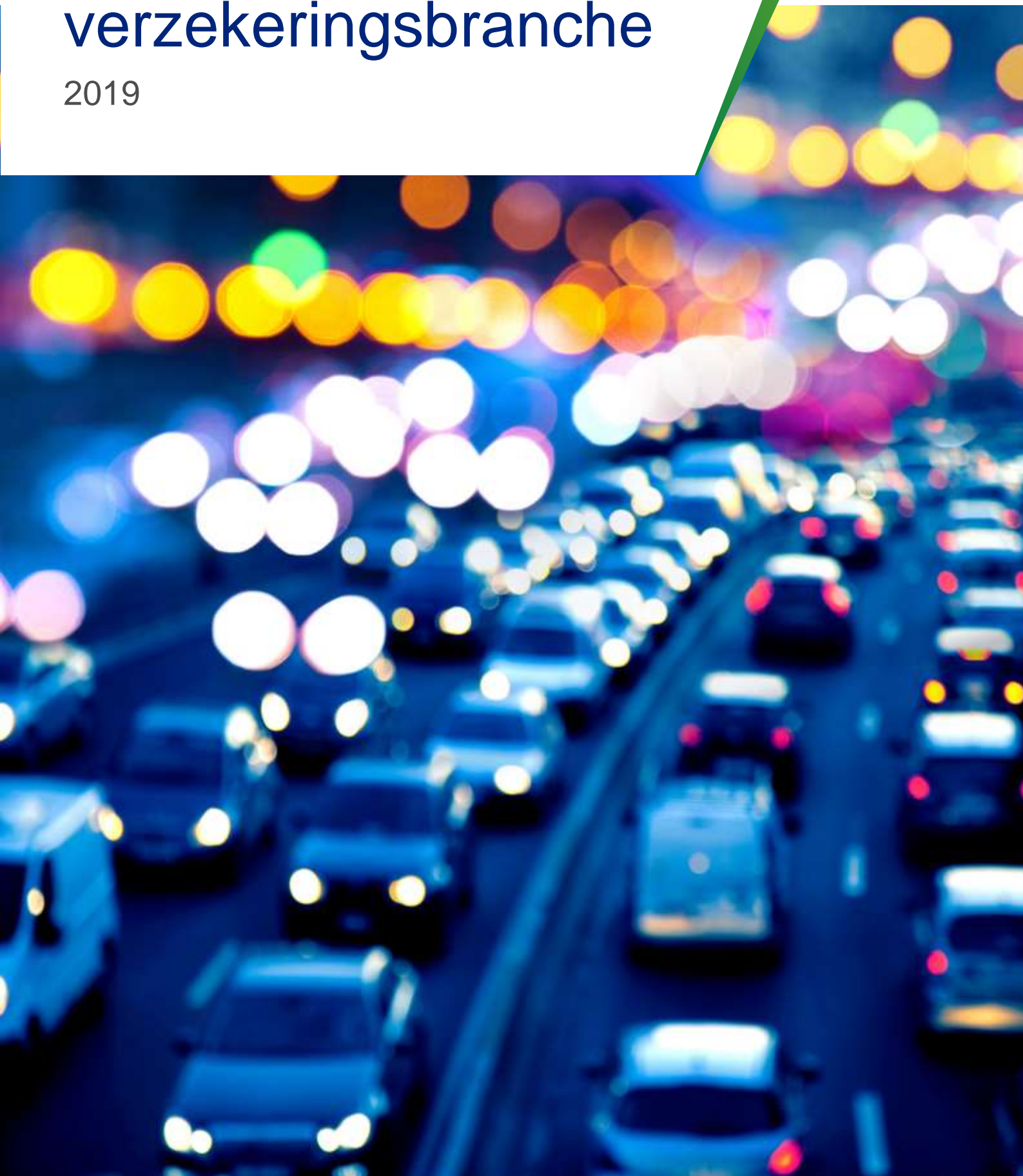

Financieel jaarverslag verzekeringsbranche

2019

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Voorwoord

Voor u ligt het Financieel jaarverslag met daarin de belangrijkste resultaten van de verzekeringsbranche over 2019. Een verslag met cijfers, maar ook met achtergronden en verklaringen bij die cijfers. Hiermee wil de verzekeringssector inzicht bieden in de belangrijkste ontwikkelingen en in beeld brengen hoe de branche ervoor staat. Dit jaarverslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringsstatistiek (CVS).

In tegenstelling tot 2018 en tot de huidige onvoorspelbare tijd van het coronavirus, kenmerkte het jaar 2019 zich door ogenschijnlijke rust. Zo was er nog een, zij het vrij bescheiden, economische groei en ontwikkelden de beurskoersen zich alleszins redelijk. Daarnaast waren er weinig noemenswaardige stormen in Nederland. Wie denkt dat dit tot rust bij verzekeraars in Nederland leidde, komt bedrogen uit. Ten eerste is verzekeren een vak voor de lange termijn. Zo bieden verzekeraars oplossingen aan waarbij zij voor lange tijd risico's overnemen wat kan leiden tot decennialange uitkeringen. Ten tweede zijn er, ook zonder extreem noodweer in eigen land, ongeveer een miljoen schades aan voertuigen en worden er nog altijd honderdduizenden reguliere schades geclaimd op inboedel- en opstalverzekeringen. Verder regelen verzekeraars vergoedingen van inkomensderving bij ziekte en arbeidsongeschiktheid voor honderdduizenden werknemers en zelfstandigen, en verzorgen ze de pensioenregelingen van circa één miljoen actieve deelnemers. Er zijn echter ook grote uitdagingen voor verzekeraars. Zo is er nog altijd sprake van vergrijzing, hevige (onderlinge) concurrentie en verzadigde markten. Daarnaast en bovenal moeten verzekeraars alle zeilen bijzetten om het hoofd te bieden aan de verder dalende marktrente. Zij doen dat onder andere door diversificatie en innovatie om nieuwe marktkansen te benutten, waardoor zij een solide sector vormen die doet waarvoor ze in het leven is geroepen, namelijk klanten helpen omgaan met onzekerheden in een risicovolle wereld.

De leden van het Verbond hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot stand brengen van dit verslag, in het bijzonder:

- Sjoerd Laarberg (commissie CVS, Allianz)
- Folkert Clemens (commissie CVS, Nationale Nederlanden)
- Sven Dijkshoorn (commissie CVS, a.s.r.)
- Gilbert Pluym (commissie CVS, Onderlinge 's-Gravenhage)
- Wim Hekstra (AEGON)
- Lucas Kuijsters (Achmea)

Ik hoop dat deze uitgave u in uw werk als verzekeraar of anderszins van dienst is.

Harold Herbert
directeur

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	3
Summary	4
1 Inleiding	5
1.1 Verantwoording	5
1.2 Representativiteit	5
1.3 Premievolume Nederlandse verzekeringsmarkt	5
1.4 Leeswijzer	6
2 Economische ontwikkelingen	7
2.1 De wereldeconomie	7
2.2 De Nederlandse economie	7
2.3 Beleggingen	8
2.4 De verzekeringsmarkt in 2019	11
3 Schadeverzekeringen	13
3.1 Algemeen	13
3.2 Herverzekering	14
3.3 Motor	14
3.4 Brand	16
3.5 Transport	19
3.6 Aansprakelijkheid	19
3.7 Rechtsbijstand	20
3.8 Reis	20
4 Zorg en Inkomen	21
4.1 Algemeen	21
4.2 Zorg	21
4.3 Inkomen	22
5 Levensverzekeringen	24
5.1 Algemeen	24
5.2 Individueel	24
5.3 Productie Individueel	25
5.4 Collectief	28
Verklaring begrippen	30

Samenvatting

Het jaar 2019 is een jaar van economische tegenstellingen. De wereldwijde groei is met 3 procent het laagste sinds 2009. In Nederland daalt deze tot 1,7 procent, wat boven het gemiddelde van het eurogebied is. De werkloosheid daalt, de AEX stijgt naar ruim zeshonderd en de 10-jaarsrente daalt verder van 0,40 naar -0,14 procent. Voor 2020 en 2021 heeft het CPB naar aanleiding van de coronacrisis de verwachtingen inmiddels bijgesteld naar negatieve groei en flinke werkloosheid.

In de verzekeringssector zien we in 2019 een gemengde ontwikkeling met op onderdelen toe- en afnames van omzet en resultaat. Beide staan onder druk, onder andere door verzadigde of krimpende markten, (onderlinge) concurrentie en vooral de steeds lager wordende rente. Los daarvan is de verwachting dat de effecten van de coronacrisis de komende jaren geen positieve impact zullen hebben.

Schadeverzekeringen

Schadeverzekeraars helpen klanten jaarlijks bij zo'n 100.000 branden, 300.000 waterschades en een miljoen schades aan voertuigen. Iets minder extreem weer dan in 2018 zorgt ervoor dat het resultaat van brandverzekeringen weer boven nul uitkomt. Bij andere onderdelen laat het resultaat een gevarieerde ontwikkeling zien, maar het totaal blijft positief. Het premievolume neemt in 2019 toe.

Zorg en Inkomen

Ook op het gebied van Zorg- en Inkomensverzekeringen hebben verzekeraars meer dan honderdduizend klanten geholpen aan vervangend inkomen bij ziekte en arbeidsongeschiktheid, en ondersteund bij duurzame re-integratie. Bij Zorg stijgt de omzet, maar daalt het resultaat. Bij Inkomen stijgt de omzet. Het resultaat daalt, maar blijft positief.

Levensverzekeringen

De markt voor levensverzekeringen krimpt al jarenlang. Het jaar 2019 vormt een uitzondering door een toename in de collectieve markt. Na een tegenvallend beursjaar in 2018 is het beleggingsresultaat bij levensverzekeraars sterk verbeterd. Door de verdere rentedaling moesten verzekeraars een forse dotatie aan de voorzieningen doen. Per saldo daalde daardoor het resultaat, maar het bleef nog positief.

Tabel 1 Resultaat verzekeringsbranche 2019

	Premievolume ¹		Netto combined ratio ²	Resultaat ²				
	2019			2015	2016	2017	2018	2019
	€ mrd	% groei t.o.v. 2018	2019	% verdiende premie				
Totaal Schade	13,8	5	97	-1	-3	2	3	5
• Motor	5,6	5	101	-7	-10	-5	1	2
• Brand	4,2	3	91	0	-5	5	0	8
• Transport	0,7	15	94	-5	9	8	5	6
• Overige	3,4	4	97	8	7	8	10	5
Totaal Zorg & Inkomen	52,3	3	100	2	0	-1	2	1
Totaal Leven	13,3	4	n.v.t.	20	15	12	22	16
Totaal	79,4	3	n.v.t.	5	2	2	6	4

¹ Premievolume (bruto verdiende premie) van de directe binnenlandse tekening, de indirecte binnenlandse tekening en de directe buitenlandse tekening.

² Technisch resultaat na rente en na herverzekering, maar voor afdracht van vennootschapsbelasting, uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie. Netto combined ratio is schade + kosten van de premie.

Summary

The year 2019 is marked by economic contrasts. The worldwide growth of 3 percent is the lowest since 2009. In the Netherlands, the economic growth drops to 1.7 per cent, which is above the average growth of the euro area. Unemployment decreases, the Amsterdam Exchange Index (AEX) increases to over 600 and the 10-year interest rate drops further from 0.40 to -0.14 per cent. For the years 2020 and 2021, the CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis has meanwhile adjusted the forecasts to negative growth and high unemployment due to the corona crisis.

In the insurance sector, we see a mixed development in 2019 with increases in revenue and result in some business lines while others reported decreases. Both revenue and result are under pressure due to, among other factors, saturated or shrinking markets, (mutual) competition and especially the ever-lower interest rates. Apart from these developments, it is expected that the effects of the corona crisis will not have a positive impact in the coming years.

Non-life insurance

Each year, non-life insurers come to the rescue in about 100,000 fires, 300,000 cases of water damage and one million motor vehicle damages. Somewhat less extreme weather than in 2018 makes it possible that the result from fire insurance is positive again. The other business lines show mixed results, but the overall result remains positive. The premium volume increases in 2019.

Health and Income insurance

In the field of Health and Income insurance, insurers have arranged financial compensation for more than hundred thousand customers in case of illness and disability. They also have offered assistance for sustainable reintegration. In the Health sector, the revenue increases, but the result decreases. In Income insurance, the revenue increases. The result drops, but remains positive.

Life insurance

The market for life insurance has been shrinking for years. The year 2019 is an exception due to growth in the collective market. After the disappointing stock exchange year 2018, the investment returns of life insurers improved strongly in 2019. Due to the further drop in interest rates, insurers had to make a substantial addition to the provisions. Consequently, the result decreased, but still remained positive.

Table 1 Results insurance sector 2019

	Premium volume ¹		Net combined ratio ²	Result ²				
	2019			2015	2016	2017	2018	2019
	€ bn	% growth compared to 2018	2019	% earned premiums				
Total Non-life	13.8	5	97	-1	-3	2	3	5
• Motor vehicles	5.6	5	101	-7	-10	-5	1	2
• Property	4.2	3	91	0	-5	5	0	8
• Marine, Transport & Aviation	0.7	15	94	-5	9	8	5	6
• Other	3.4	4	97	8	7	8	10	5
Total Health and Income	52.3	3	100	2	0	-1	2	1
Total Life	13.3	4	n.a.	20	15	12	22	16
Total	79.4	3	n.a.	5	2	2	6	4

¹ The premium volume (gross earned premiums) of the direct domestic turnover, indirect domestic turnover and direct foreign turnover.

² Technical result after interest and after reinsurance, but before the deduction of corporation tax, expressed as a percentage of the gross earned premiums. Net combined ratio reflects benefits + costs as a part of premiums.

1 Inleiding

1.1 Verantwoording

Dit jaarverslag bevat een terugblik op de financiële ontwikkelingen in de Nederlandse verzekeringsbranche over het jaar 2019. Het verslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringsstatistiek (CVS), het statistisch onderzoeksbureau van het Verbond van Verzekeraars.

Resultaten worden veelal uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie. Alle premiebedragen zijn exclusief assurantiebelasting. De hier gepresenteerde resultaten zijn de zogenaamde technische resultaten inclusief herverzekering, maar vóór afdracht van vennootschapsbelasting. De berekeningen zijn gebaseerd op een panel van verzekeraars, maar alle uitkomsten zijn opgeschaald naar de omvang van de gehele Nederlandse verzekeringsbranche. Vanwege de omvang van het panel is de ophoging voldoende betrouwbaar om uitspraken over de gehele markt te kunnen doen.

De genoemde cijfers in dit jaarverslag over voorgaande jaren kunnen op bepaalde punten afwijken van de cijfers zoals vermeld in eerdere jaarverslagen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn bijstellingen op oude jaren, veranderingen in panelsamenstelling en gewijzigde verslagleggingsregels. Daarnaast zijn de cijfers eerder herijkt om de marktomvang nauwkeuriger in beeld te krijgen. Hierover leest u meer in paragraaf 1.3. De gepresenteerde cijfers zijn afkomstig van het CVS, tenzij anders vermeld.

1.2 Representativiteit

De financiële gegevens van schadeverzekeraars zijn gebaseerd op 90 procent van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Inkomen, waarvoor het CVS jaarlijks schadeverzekeraars enquêteert, die in Nederland werkzaam zijn. De resultaten die in het hoofdstuk Schadeverzekeringen gepresenteerd worden, hebben betrekking op alle schadeverzekeringen (exclusief Zorg en Inkomen), namelijk verzekeringen voor motorrijtuigen, brand, transport, aansprakelijkheid, rechtsbijstand en reis.

De financiële gegevens van Zorg zijn cijfers van DNB over de gehele markt. De cijfers van Inkomen komen uit de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Inkomen van het CVS en zijn gebaseerd op 95 procent van de markt, gemeten naar premievolume.

De financiële gegevens over levensverzekeraars zijn gebaseerd op 96 procent van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Leven, waarvoor het CVS jaarlijks levensverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn enquêteert.

1.3 Premievolume Nederlandse verzekeringsmarkt

In het Financieel Jaarverslag Verzekeringsbranche van het Verbond van Verzekeraars werd tot en met 2016 het premievolume van de Nederlandse markt gebaseerd op de gegevens van verzekeraars die onder toezicht stonden van de Nederlandse toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB). De laatste jaren zijn diverse schadeverzekeraars overgegaan naar een andere Europese toezichthouder, terwijl ze even actief op de Nederlandse markt zijn gebleven. Daardoor is het totaal van het premievolume van verzekeraars onder DNB-toezicht de afgelopen jaren steeds minder een afspiegeling van de Nederlandse verzekeringsmarkt. In 2016 was het verschil al opgelopen tot zo'n 20 procent.

Het Centrum voor Verzekeringsstatistiek heeft daarom besloten om de markt cijfers over het premievolume niet meer te ijken aan dat van de onder DNB toezicht staande verzekeraars. Dit betekent dat onze markttotalen veelal hoger zullen zijn dan de markttotalen van DNB.

De premievolumes voor de Nederlandse markt zijn vastgesteld op basis van jaarverslagen van verzekeraars, gegevens uit de twee CVS-statistieken Financiële Jaarcijfers Schade & Inkomen en Financiële jaarcijfers Leven, Solvency Financial Condition Reports en de openbare staten van DNB. De markt cijfers over het premievolume voor de Nederlandse markt zijn daarmee voor verzekeraars de beste basis om hun marktaandeel binnen Nederland vast te kunnen stellen.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat kort in op algemene economische ontwikkelingen die mede van invloed zijn op de resultaten van de verzekeringsbranche. Daarna wordt in hoofdstuk 3 het resultaat van de diverse schadeverzekeringen toegelicht, waarbij we ook stilstaan bij de impact van herverzekering. Hoofdstuk 4 bevat een toelichting op de markt van zorg- en inkomensverzekeringen. In hoofdstuk 5 wordt verslag gedaan van de financiële ontwikkelingen op de markt voor levensverzekeringen, met aandacht voor de ontwikkeling van het premievolume, de nieuwe productie en het resultaat. Het verslag sluit met een verklarende lijst van begrippen.

2 Economische ontwikkelingen³

2.1 De wereldeconomie

De groei van de wereldeconomie kwam in 2019 uit op 3,0 procent, de laagste groei sinds 2009. De oorspronkelijke verwachting was dat de groei van de wereldeconomie de komende twee jaar ongeveer op dit, toch al relatief lage, percentage zou stabiliseren, maar de coronacrisis heeft dit drastisch veranderd. Het is onzeker of de komende twee jaar wel sprake zal zijn van een positieve economische groei. Dit zal onder andere afhangen van de duur van de lockdown, een eventuele tweede golf en de beschikbaarheid van een vaccin en/of medicijn.

De groei van de economie van de Verenigde Staten (VS) kwam over 2019 uit op 2,3 procent en lag daarmee ruim onder de doelstelling van president Trump van 3 procent. Niettemin was de groei hoger dan verwacht. Aangezien de groei vooral werd gedreven door consumptie, kon de economische situatie in 2019 voor de VS toch als relatief sterk worden aangemerkt, ook al was er merkbaar sprake van negatieve effecten veroorzaakt door handelsoorlogen en tegenvallende wereldgroei.

Azië bleef in 2019 de snelst groeiende regio in de wereld, maar ook hier was de neerwaartse druk als gevolg van de internationale spanningen voelbaar. Zo groeide de economie van China met 6,1 procent, wat vergeleken met de voorgaande jaren relatief laag was. De afgenomen groei kwam mede door teruggelopen export- en investeringsgroei. Net als vorig jaar bleef de economische groei van India net achter bij die van China. Waar dit vorig jaar werd veroorzaakt door tegenvallende consumptiegroei en minder overheidsuitgaven, lag het in 2019 meer aan afname van de export en de investeringen. In Japan was zelfs sprake van krimp, de economische groei kwam over 2019 uit op -0,7 procent. Dit was een gevolg van een afname van de consumptie en de export, vooral in het laatste kwartaal van 2019.

Ook het eurogebied ondervond de gevolgen van de teruglopende wereldwijde economische groei. De groei van 1,2 procent stak mager af tegen de groei in de VS en Azië en tegen de groei van 1,9 procent in 2018. In Duitsland werd de economie nog enigszins geholpen door een groei in de dienstensector en een sterke arbeidsmarkt, maar niettemin daalde de groei tot 0,6 procent, tegen 1,5 procent in 2018. In Italië was de economische groei zelfs nog lager, met 0,3 procent in 2019 tegen 0,8 procent in 2018. Ook al verschilt de groei sterk tussen de landen, de afname in groei is vrijwel overal te zien. Zo ook in Frankrijk, waar de economische groei terugliep van 1,7 procent in 2018 tot 1,3 procent in 2019. Alleen in het Verenigd Koninkrijk was de groei van 1,4 procent in 2019 iets hoger dan die van 2018 (1,3 procent).

2.2 De Nederlandse economie

Ook in Nederland liep de economische groei terug, van 2,6 procent in 2018 naar 1,7 procent in 2019. De groei lag hiermee in beide jaren wel boven de groei van het eurogebied. Volgens de verwachtingen van het CPB zou deze groei in 2020 en 2021 licht terugzakken tot 1,4 procent respectievelijk 1,6 procent, maar daarna brak de coronacrisis uit. Om de effecten hiervan in kaart te brengen, bracht het CPB een analyse uit met vier scenario's. Hierin wordt een somber beeld geschetst waarin de groei omslaat in een krimp tussen de 1,2 procent en 7,7 procent in 2020. In 2021 kan de economie vervolgens weer aantrekken en komt de groei uit tussen de -2,7 procent en +3,8 procent. Inmiddels heeft het CPB aangegeven dat er een streep kan door het eerste scenario: "Het is niet langer realistisch om uit te gaan van een snel herstel van de Nederlandse economie..." (bron FD 14 mei 2020: *CPB: traag herstel gaat werkloosheid opjagen*).

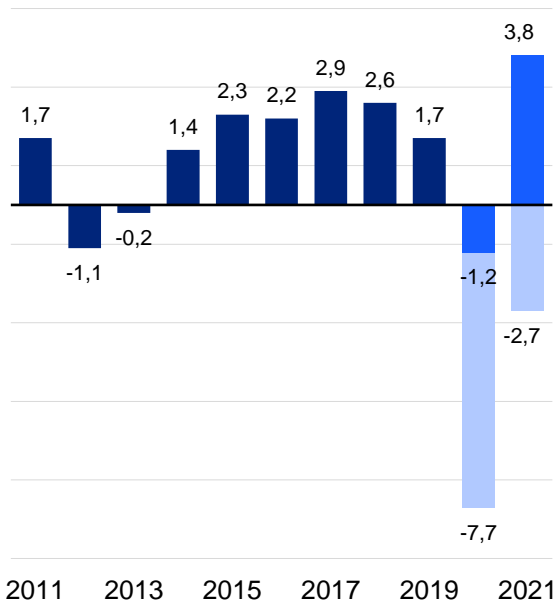
De werkloosheid is sinds 2015 aan het dalen en deze daalde, ondanks de groeivertraging in 2019, verder, naar 314 duizend werklozen. Zowel historisch als internationaal gezien, is dit erg laag. Ondanks dat het CPB verwachtte dat de werkloosheid in 2020 nog licht verder zou dalen, zijn de verwachtingen

³ De tekst in dit hoofdstuk is gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2020 van het CPB en publicaties van de OECD en de Wereldbank.

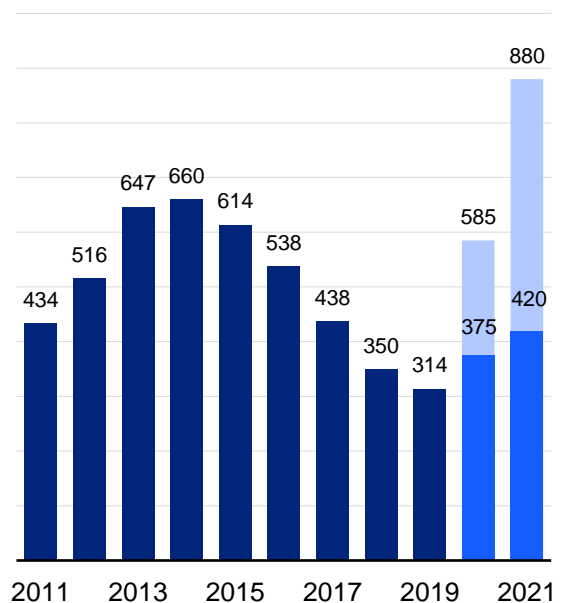
inmiddels flink bijgesteld, als gevolg van de coronacrisis. Volgens de vier scenario's van het CPB stijgt de werkloosheid in 2020 naar een waarde tussen de 375 duizend en 585 duizend personen en in 2021 naar een waarde tussen de 420 duizend en 880 duizend personen.

In onderstaande figuren zijn de 'coronascenario's' voor 2020 en 2021 weergegeven, waarbij lichtblauw de extra ongunstige variant betreft.

Figuur 1 Volumemutaties BBP t.o.v. het jaar ervoor (%) (bron: CBS/CPB)

Figuur 2 Werkloze beroepsbevolking (dzd) (bron: CBS/CPB)

De inflatie trok verder aan, van 1,6 procent in 2018 naar 2,7 procent in 2019.

2.3 Beleggingen

Voor de aandelenbeurs was 2019 een relatief goed jaar. Na de daling in het vierde kwartaal 2018, stond de AEX eind 2019 op een stand die bijna 24 procent hoger was. We zien dan ook door het hele jaar een gestage opmars van de AEX-index, maar wel met een aantal terugvallen waarvan die in het derde kwartaal het sterkst is.

Figuur 3 Koers van de AEX in 2019

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

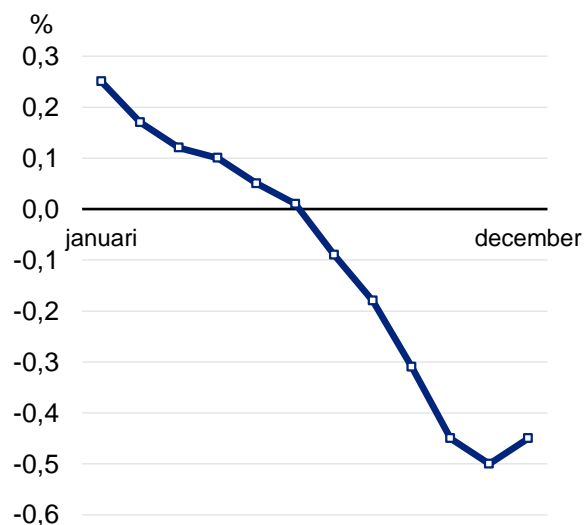
Verzekeraars willen een bijdrage leveren aan een duurzame wereld, en met een totaal belegd vermogen van meer dan 450 miljard euro hebben ze grote potentie om een positieve impact te realiseren. Het IMVO-convenant helpt verzekeraars hierbij.

Met dit convenant heeft de Nederlandse verzekeringssector een ambitieuze overeenkomst gesloten die zich inzet voor thema's op het gebied van o.a. mensenrechten, dierenwelzijn en milieu. Dit is in samenspraak gegaan met de overheid, de vakbond en verschillende Ngo's. De sector spreekt hiermee af om de negatieve impact van hun beleggingen zoveel mogelijk te voorkomen, en waar nodig te herstellen. Daarnaast worden verzekeraars gestimuleerd om kennis met elkaar, en met de andere partijen uit het convenant, te delen om zo van elkaar te leren. Op deze manier zijn ze beter in staat om zowel de positieve als negatieve impact van hun beleggingen in te kunnen schatten, en kunnen zij methodes uitwisselen om positieve invloed uit te oefenen op de bedrijven waarin zij belegd hebben. Zo werken de verzekeraars gezamenlijk aan een betere wereld.

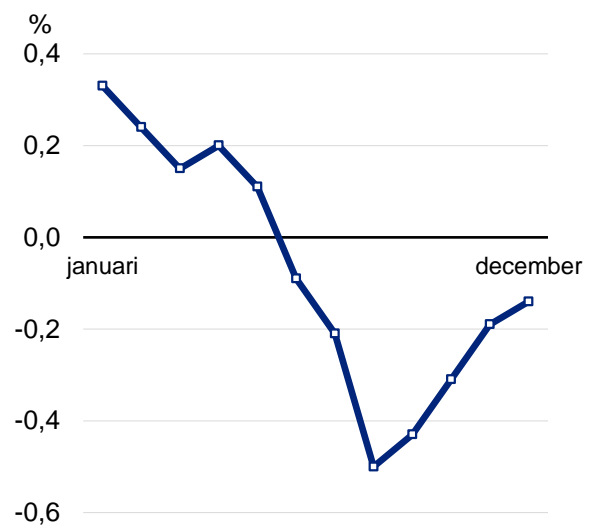
Naast het IMVO-convenant is ook het commitment van de financiële sector aan het klimaatakkoord getekend. Hiermee spreken financiële instellingen, waaronder verzekeraars, af om de CO²-impact van hun beleggingen te meten en doelen op te stellen om de CO²-impact te reduceren.

Voor verzekeraars zijn de beurskoersen niet de meest relevante indicatoren voor het meten van de beleggingsprestaties. Ze beleggen weliswaar in aandelen om daarmee het rendement op het kapitaal te verhogen, maar het aandeel van hun activa dat is belegd in aandelen is relatief klein. Dit om het risico op al te grote verliezen te verminderen, langlopende verplichtingen na te kunnen komen en consumenten meer zekerheid te kunnen bieden. Het grootste deel van beleggingen van verzekeraars bestaat dan ook uit vastrentende waarden, zoals staats- en bedrijfsobligaties en vorderingen uit (hypothecaire) leningen. Het rendement van deze vastrentende waarden hangt onder andere af van de kapitaalmarktrente en de opslagen voor het kredietrisico (*credit spreads*).

Figuur 4 Verloop u-rendement in 2019
(bron: Verbond van Verzekeraars)

Figuur 5 Rente 10-jaars-staatsobligaties 2019 (bron: DNB)

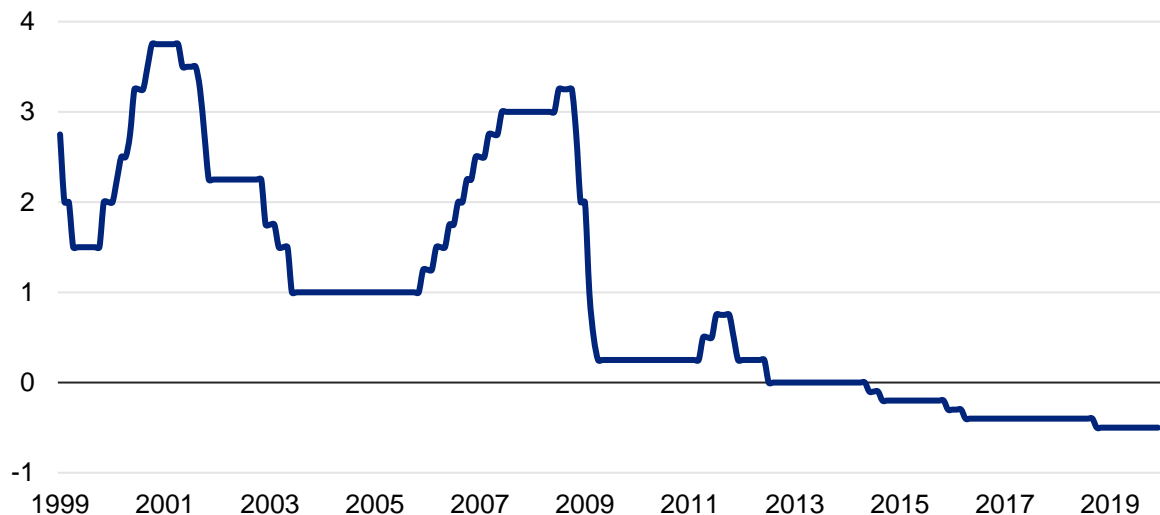
Voor verzekeraars is in 1995 het zogenaamde u-rendement⁴, naast het reeds bestaande s- en t-rendement, geïntroduceerd als een maatstaf om de opbrengsten op staatsleningen te berekenen. In 2019 is dit rendement gestaag gedaald en onder de nul uitgekomen. In de laatste maand ging het u-rendement weer iets omhoog. De rente op Nederlandse 10-jaars-staatsleningen liet ongeveer dezelfde ontwikkeling zien en kwam ook onder de nul uit, maar vond iets eerder weer de weg omhoog.

Lage rente: een langdurige uitdaging

Rente is een belangrijke factor voor verzekeraars. In Nederland valt niet echt te spreken over 'de rente', omdat er verschillende soorten rentes zijn. Zo zijn er spaarrentes, hypotheekrentes, lange rentes, korte rentes en nog veel meer soorten, die alle van elkaar en zelfs onderling kunnen verschillen. Martien van Winden, auteur van o.m. *De Financiële Canon van Nederland*, heeft de rente van Nederland berekend vanaf 1540 tot de moderne tijd. Hieruit blijkt dat de rente historisch gezien gemiddeld bijna 6 procent is en tot aan 2012 nooit lager is geweest dan 2 procent.

De lage rente van tegenwoordig, die niet zelden rond de 0 procent ligt of zelfs negatief is, is dan ook een zeer uitzonderlijke situatie. Niettemin duurt deze situatie al enkele jaren en dat zal vermoedelijk nog vele jaren blijven duren. Zo is de rente die door de Raad van bestuur van de ECB wordt vastgesteld, de zogenoemde refirente, al sinds 11 juni 2014 negatief en werd deze in het derde kwartaal van 2019 nog verder verlaagd, van -0,4 procent naar -0,5 procent.

Figuur 6 De hoogte van de refirente, in procenten, van 1999 tot en met 2019 (bron: ECB)

De oorzaken van de lage rente liggen deels in structurele factoren, zoals vergrijzing en globalisering, en deels in keuzes die de ECB maakt om haar doelstelling van een stabiele inflatie te halen. Dit zijn factoren die slechts langzaam veranderen, waardoor het waarschijnlijk is dat de rente nog lang niet naar het historisch gezien normale niveau zal terugkeren.

⁴ Het u-rendement is een rendementsmaatstaf die maandelijks door het Verbond van Verzekeraars wordt gepubliceerd. De hoogte van het u-rendement is gebaseerd op het effectief rendement van staatsleningen die voldoen aan een aantal specifieke criteria.

De lage rente heeft grote consequenties voor consumenten en verzekeraars. Voor consumenten betekent een lage rente onder andere dat de huizenprijzen kunnen stijgen en dat er veel onzekerheid is over pensioenuitkeringen. Voor verzekeraars zijn de renteopbrengsten lager, waardoor de inkomsten lager zijn. Daarnaast moeten verzekeraars hoge buffers aanhouden om toekomstige verplichtingen na te kunnen komen. De lage rente heeft dan ook een drukkend effect op zowel het resultaat als de solvabiliteit. Verder is de lage rente nadelig voor verzekerden die met een kapitaal een uitkering moeten aankopen, wat negatief is voor de verkoop en/of de hoogte van bijvoorbeeld direct ingaande lijfrenten.

Meer weten over lage rente?

<https://www.verzekeraars.nl/publicaties/actueel/vijf-vragen-over-lage-rente>

2.4 De verzekeringsmarkt in 2019

De verzekeringsmarkt is volop in verandering door maatschappelijke, economische en technologische trends. Dit levert uitdagende vraagstukken voor verzekeraars op, die beantwoord moeten worden in een context van bestaande markten die vaak verzadigd zijn of zelfs krimpen, scherpe concurrentie, lage rente en gestegen kosten als gevolg van regelgeving.

Schadeverzekeraars kampen met beperkte mogelijkheden tot groei vanwege de verzadiging van de markten en de hevige onderlinge concurrentie. De premies en resultaten staan in deze branche dan ook onder druk. Dat de premie-inkomsten in 2019 toch weten te stijgen, wordt onder meer veroorzaakt door een aantrekkende economie, behoefte aan het verzekeren van grotere en nieuwe risico's zoals zonnepanelen. Daarnaast zijn premieverhogingen doorgevoerd om de toenemende schadelast te kunnen afdekken. In 2019 speelt het resultaatissue iets minder vanwege de afwezigheid van grote natuurschaden die in januari 2018 bijvoorbeeld nog bijna een half miljard euro schade veroorzaakten. Anderzijds spelen ook structurele factoren een rol. Zo worden letselschades snel duurder, onder meer door de eerdere introductie van affectieschade en de ongunstige fiscale behandeling van uitkeringen aan letselslachtoffers en is schadeherstel van auto's kostbaar door de toename van veiligheidstechnologie. Ook de zakelijke markt is uitdagend, vooral door stevige concurrentie. Door proposities beter te laten aansluiten op de soms complexe risico's, zorgen verzekeraars ervoor ook op langere termijn de risico's van verzekerden over te kunnen blijven nemen.

Bij levensverzekeraars hebben vooral de lage rente en een deels dalend premievolume wederom een grote invloed op de bedrijfsvoering. De markt is duidelijk aan het veranderen en levensverzekeraars spelen hierop in door te innoveren, nieuwe producten te ontwikkelen en een betere service te verlenen tegen lagere kosten. Zo brengen ze hun pensioenverzekeringsproductie deels naar nieuwe uitvoeringsvormen, waarvan de cijfers buiten deze rapportage vallen. In 2019 heeft het beursklimaat wel een positieve invloed op het resultaat gehad, maar hebben verzekeraars meer technische voorzieningen moeten vormen door de verder gedaalde rente.

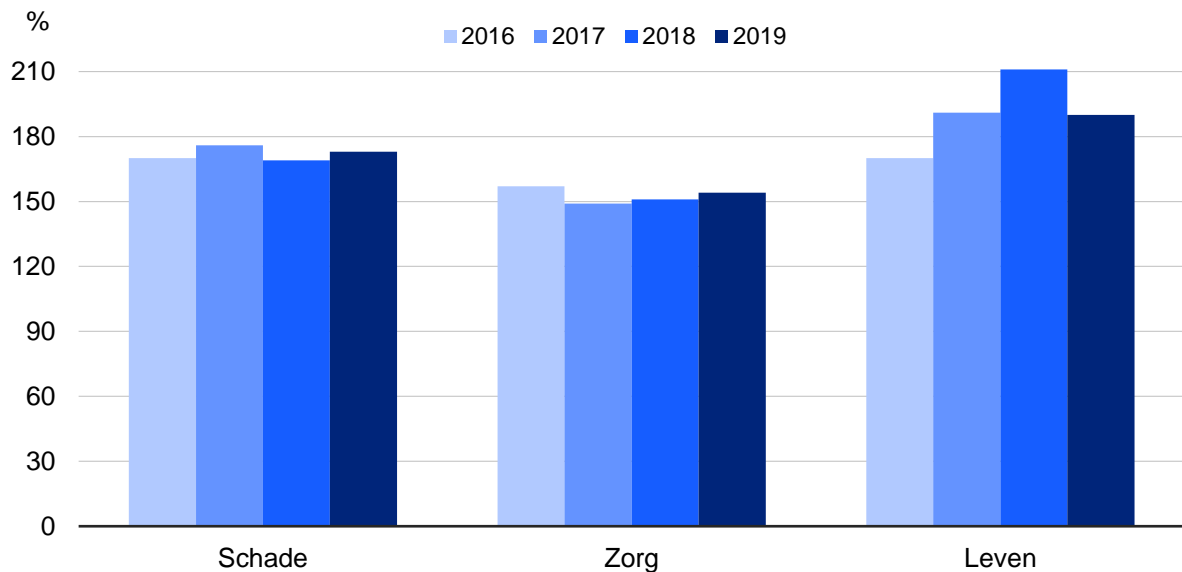
Solvabiliteit ruimschoots boven de norm

De solvabiliteit wordt gemeten op basis van Solvency II. Deze methode houdt rekening met een aantal risicocategorieën, waarvoor verzekeraars voldoende vermogen moeten aanhouden. Een belangrijke risicocategorie is bijvoorbeeld het marktrisico.

De mate van solvabiliteit wordt uitgedrukt in de solvabiliteitsratio, de verhouding tussen aanwezig vermogen en de kapitaalsvereiste. Deze moet boven de 100 procent liggen. Hoe hoger het percentage, hoe meer zekerheid een verzekeraar heeft om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

De solvabiliteitsratio ultimo 2019 voor de gehele sector bedraagt 178 procent en is daarmee ruimschoots boven de norm. Ten opzichte van het jaar ervoor neemt de solvabiliteitsratio met 10 procentpunten af, terwijl die in 2018 nog in die orde van grootte toenam. De solvabiliteitsratio ultimo 2019 voor de Sector Schade, Zorg en Leven is respectievelijk 173, 154 en 190 procent. Vergeleken met 2018 is de solvabiliteit bij Zorg en Schade toegenomen. Bij Leven is de solvabiliteit afgenomen vanwege een stijging van het vereiste bedrag onder andere als gevolg van de lagere rente en door een daling van het in aanmerking komend vermogen. Desalniettemin blijft de solvabiliteit ook bij Leven nog altijd ruim boven de norm.

Figuur 7 Solvabiliteitsratio verzekeraars op basis van Solvency II (bron: DNB)

3 Schadeverzekeringen

- Premievolume stijgt
- Resultaat stijgt in de meeste branches

3.1 Algemeen

Tabel 2 Bruto premievolume en -ontwikkeling schadebranches

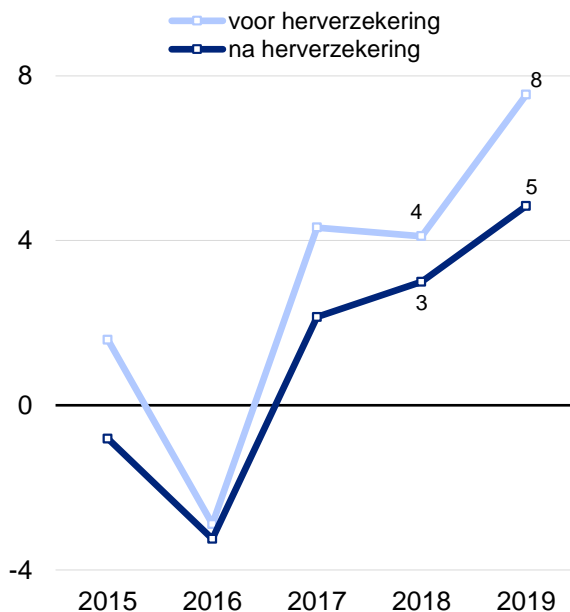
Branche	2018 € mrd	2019 € mrd	Mutatie %
Motor	5,3	5,6	5
Brand	4,1	4,2	3
Transport	0,6	0,7	15
Overige ⁱ	3,2	3,4	4
w.o. Aansprakelijkheid	1,4	1,4	4
w.o. Rechtsbijstand	0,8	0,9	6
w.o. Reis en hulpverlening ⁱⁱ	0,6	0,6	2
Totaal	13,2	13,8	5

ⁱ Tot de Overige verzekeringen behoren ook Krediet, Borgtocht en Diverse geldelijke verliezen.

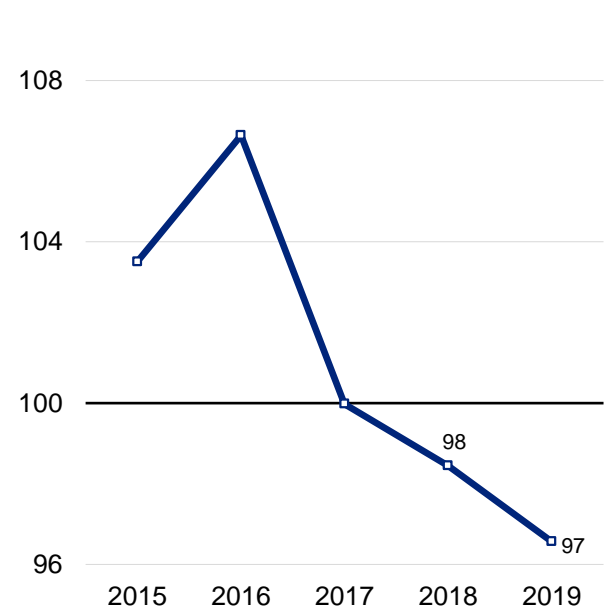
ⁱⁱ Tot de productgroep Reis en hulpverlening behoren naast de gewone reisverzekeringen (inclusief de ongevallendeckking) ook annuleringsverzekeringen en hulpverlening.

Ondanks dat de premies en marges van schadeverzekeraars al jaren onder druk staan wegens hevige concurrentie op verzadigde markten, zien we in 2019 een verdere stijging van het premievolume onder andere om de zwaardere en langlopende risico's van dekking te kunnen blijven voorzien. Deze stijging is bij alle branches terug te vinden.

Figuur 8 Resultaat na rente in procenten van de bruto verdiende premie, sector Schade

Figuur 9 Netto combined ratio⁵, sector Schade

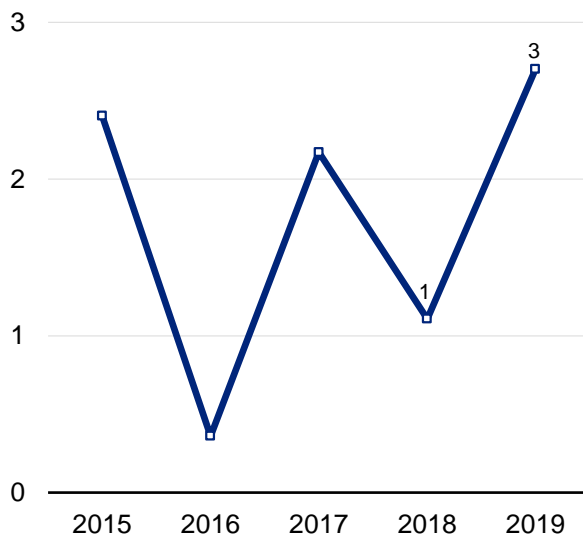
⁵ De combined ratio geeft het totaal van de geleden schade en bedrijfskosten weer in verhouding tot de verdiende premie en is daarmee een maatstaf die weergeeft in hoeverre de uitgaven van een verzekeraar gedekt worden door de inkomsten.

De schadelast stijgt zeer licht en ook de kosten nemen toe, maar door de stijging van de omzet neemt het resultaat van de sector Schade als geheel toe. De verschillen per branche zijn echter overduidelijk. Het resultaat van Brand nam toe vooral vanwege minder grote natuurschades dan in 2018. Het resultaat in de branche Overig halveert, en dan met name bij het onderdeel Rechtsbijstand. De netto combined ratio ligt met 97 procent net onder de 100, wat betekent dat de inkomsten net voldoende zijn om de uitgaven te dekken.

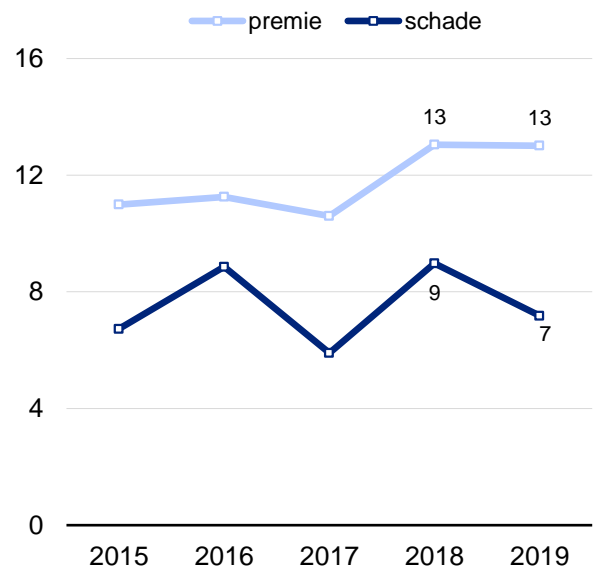
3.2 Herverzekering

De herverzekeringsmarge van de sector Schade is in 2019 gestegen, wat betekent dat het verschil tussen wat verzekeraars betalen aan en ontvangen van herverzekeraars groter is geworden. Onderstaande grafieken laten zien dat de stijging van de herverzekeringsmarge vooral een gevolg is van een daling van de door herverzekeraars uitgekeerde schade. De herverzekeringspremie is verhoudingsgewijs gelijk gebleven.

Figuur 10 Herverzekeringsmarge, percentage van bruto verdiende premie, sector Schade

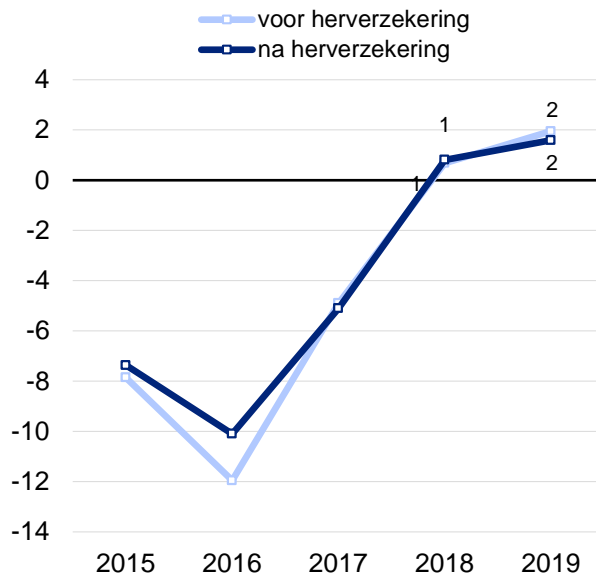
Figuur 11 Premie betaald aan en schade ontvangen van herverzekeraars, percentage van verdiende premie

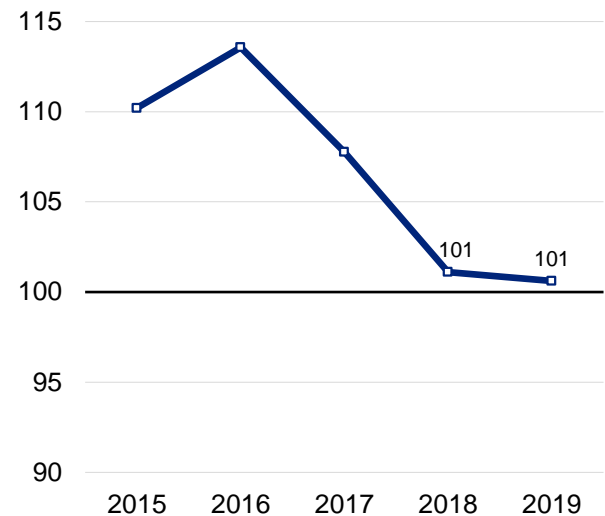
3.3 Motor

Het premievolume van de branche Motor is in 2019 met 5 procent gestegen naar 5,6 miljard euro. Van dat volume bedraagt het aandeel zakelijke motorrijtuigverzekeringen net als vorig jaar circa 34 procent. De toename is vooral een gevolg van de wederom toegenomen schadelast die deels nog uit eerdere jaren voortvloeit. Letselschades worden duurder, onder andere doordat vanaf 1 januari 2019 affectieschade wordt vergoed. Daarnaast nemen de buitengerechtigde kosten toe. Bovendien leidt de lage rente tot hogere voorzieningen. Verder stijgt de verkeersintensiteit en worden reparaties aan auto's duurder omdat reparaties vaak bestaan uit het vervangen van complete onderdelen en omdat er veel elektronica in auto's is verwerkt. Zo komen er steeds meer auto's met complexe veiligheidssystemen op de weg, waarvan een deel zelfs verplicht wordt voor nieuwe auto's. Hierdoor zit er veel kostbare technologie in auto-onderdelen zoals bumpers, wat reparaties duur maakt. Om deze toename van de schadelast het hoofd te bieden, hebben verzekeraars de afgelopen jaren premieverhogingen doorgevoerd wat heeft bijgedragen aan de stijging van het totale premie-inkomen.

Figuur 12 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Motor

Figuur 13 Netto combined ratio, Motor

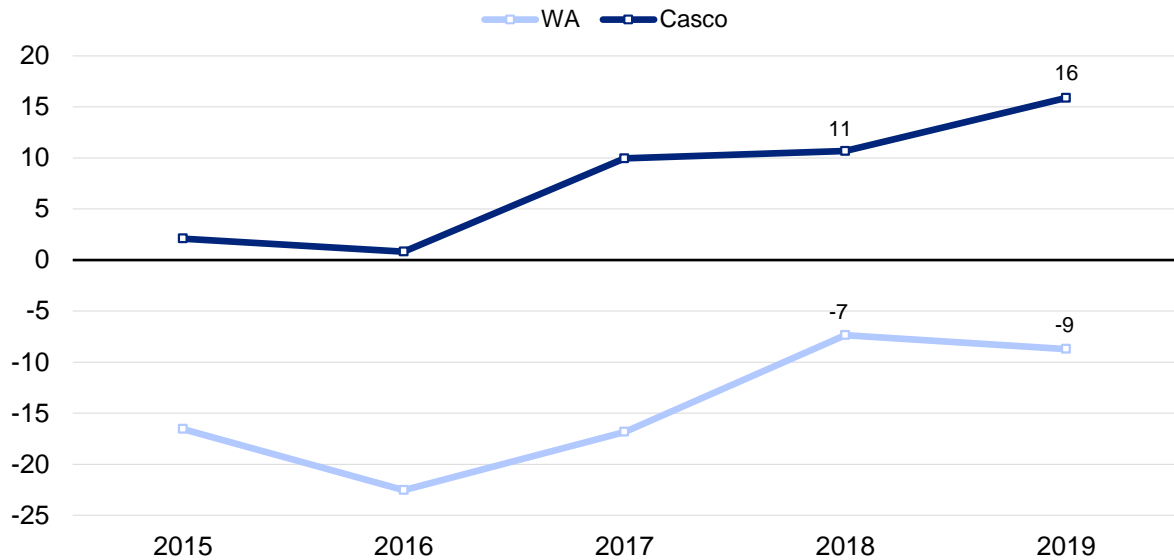
De combined ratio blijft boven de honderd wat betekent dat schade plus kosten hoger zijn dan de ontvangen premie. Door de beleggingsopbrengsten komt het resultaat net als vorig jaar nog net boven nul uit na een eerdere reeks van verliezen.

Tabel 3 Diefstallen van voertuigen (bron: LIV)

Categorie	2015	2016	2017	2018	2019	Mutatie '18/'19 %
Personenauto's	10.091	9.179	8.257	7.261	7.107	-2
Bedrijfsvoertuigen	1.877	1.912	1.630	1.522	1.392	-9
Aanhangers	901	750	694	658	629	-4
Motorrijwielen	1.845	1.579	1.631	1.602	1.579	-1
Bromfietsen	14.504	12.698	11.383	12.084	12.929	+7
Totaal	29.218	26.118	23.595	23.127	23.636	+2
% teruggevonden personenauto's	37	40	40	41	41	-

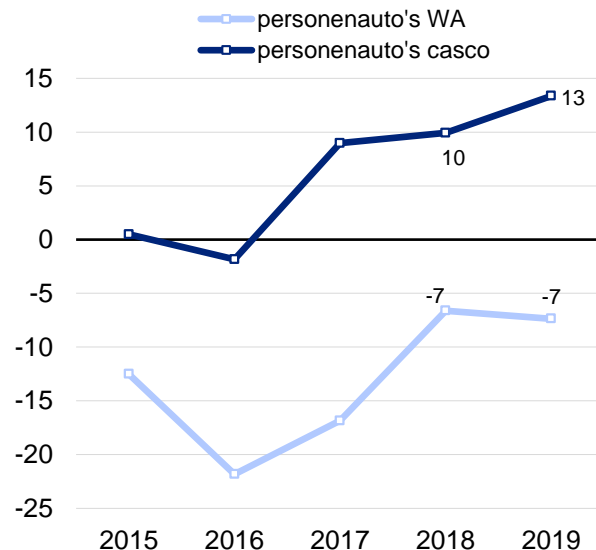
De schadeontwikkeling van de branche Motor hangt onder meer samen met het aantal diefstallen van voertuigen, het aantal verkeersongevallen en de ontwikkeling van de verkeersgewonden en -doden. Het aantal verkeersdoden komt in 2019 uit op 661, drie procent minder dan in 2018. De diefstal van voertuigen, met uitzondering van bromfietsen, daalt met 2 procent. Helaas neemt het aantal gestolen bromfietsen met 7 procent toe, waardoor het totaal aantal gestolen objecten met 2 procent stijgt. Het percentage teruggevonden personenauto's stijgt in 2019 helaas niet verder.

Figuur 14 Resultaat na rente vóór herverzekering Motor casco en Motor WA in procenten van de verdiende premie

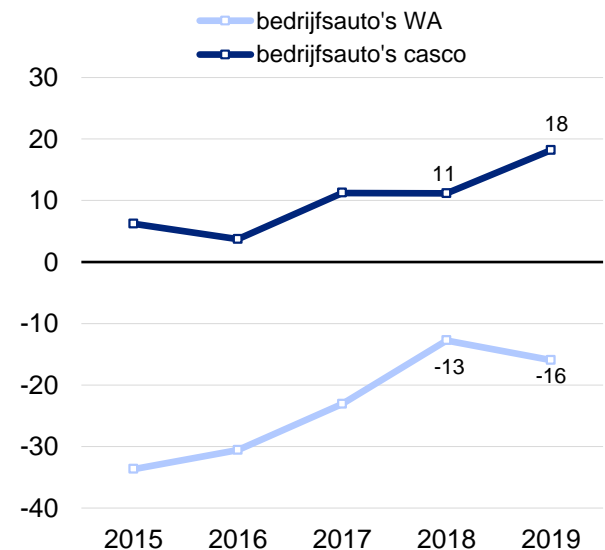

Uit verdere uitsplitsing blijkt dat op de dekking voor wettelijke aansprakelijkheid wederom een negatief resultaat wordt behaald en dat dit zowel bij personenauto's als bedrijfsauto's speelt. Dit wordt vooral veroorzaakt door de hogere letselschades. Beide onderdelen leveren op de cascodekking wel een positief resultaat, wat er samen voor zorgt dat het brancheresultaat nog net boven de nul blijft.

Figuur 15 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Motor

Figuur 16 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Motor

3.4 Brand

Het premievolume van brandverzekeringen in 2019 stijgt ten opzichte van het jaar ervoor met 5 procent en komt daarmee uit op 4,2 miljard euro. Het resultaat stijgt eveneens na een daling van de geleden schade. Een verbetering van het resultaat is zowel te zien bij de particuliere verzekeringen als bij de zakelijke verzekeringen, waar ongeveer 49 procent van het premievolume in om gaat.

De geleden schade was in 2018 vooral zeer hoog door de zware storm aan het begin van dat jaar. De weersomstandigheden waren in 2019 relatief gunstig, maar ook daarin deden zich diverse stormen voor. Door minder grote schade verslechtert de herverzekeringmarge en staat deze op hetzelfde niveau als in 2015. Afgezien van de invloed van weersomstandigheden op het resultaat stijgt de schadelast de afgelopen jaren structureel. Dit heeft te maken met de waardestijging van panden onder andere door meer investeringsbereidheid, gebruik van zonnepanelen en doordat schade vaak hersteld wordt met duurzame materialen van een hogere kwaliteit.

Stichting Salvage, steun en toeverlaat

eerste hulp namens verzekeraars

De hele bovenetage van een woning uitgebrand, een boom die het dak van een bedrijfspand volledig heeft verwoest. Daar sta je dan als verzekerde. Wat nu?

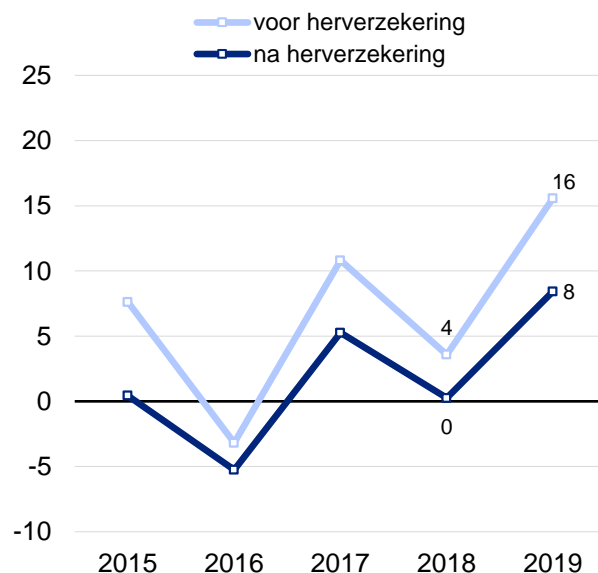
Voor zulke situaties hebben brandverzekeraars Stichting Salvage opgericht. Deze stichting biedt al meer dan 30 jaar eerste hulp na brand-, storm- en waterschade. De stichting werkt met een landelijk netwerk van bijna 150 Salvage-coördinatoren. Zij worden op verzoek van de meldkamer van de brandweer ingeschakeld voor hulp aan gedupeerden, het beperken van schade en werkzaamheden namens de brandverzekeraars. De waardering hiervan door gedupeerden is al gedurende een reeks van jaren zeer hoog.

Enkele cijfers over 2019:

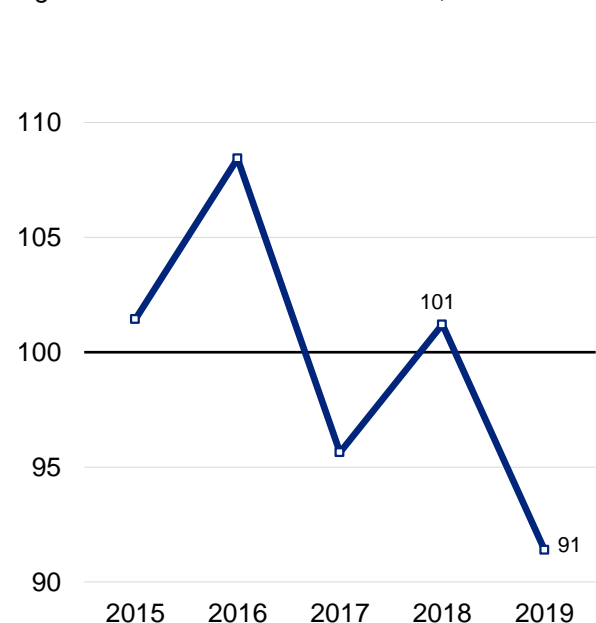
- **8.000** objecten bezocht (gelijk aan 2018 ondanks minder natuurgerelateerde meldingen)
- **83%** in verband met brand-bliksem-explosie
- **23%** van de brandzaken veroorzaakt door menselijk handelen
- **73%** van de meldingen buiten kantoor tijd
- **16.000** gedupeerden bijgestaan
- **8,5** als gemiddeld rapportcijfer

Bron: www.stichtingsalvage.nl

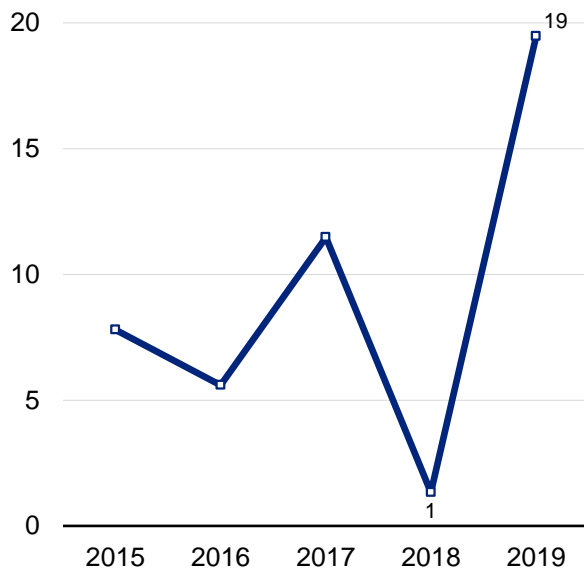
Figuur 17 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Brand

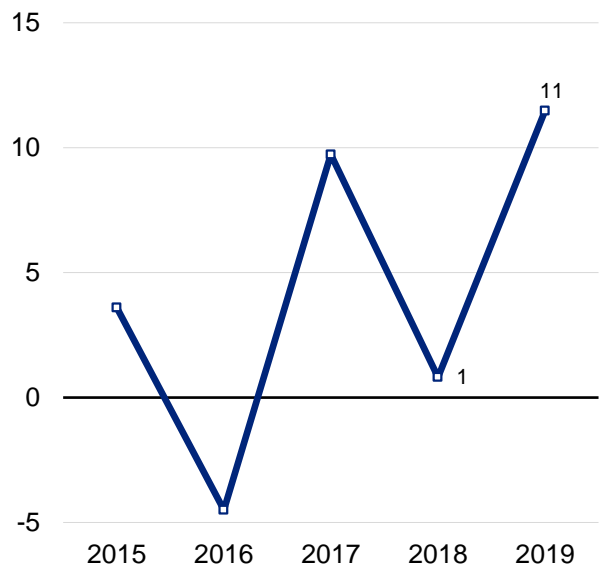
Figuur 18 Netto combined ratio, Brand

Figuur 19 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Brand Bedrijven

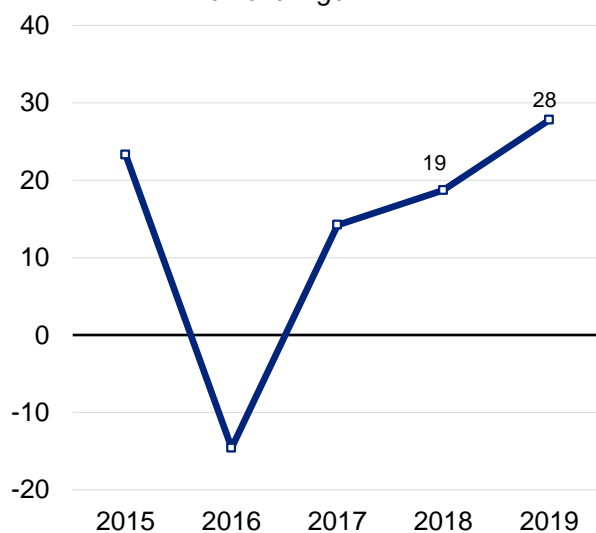
Figuur 20 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, inboedel en opstal

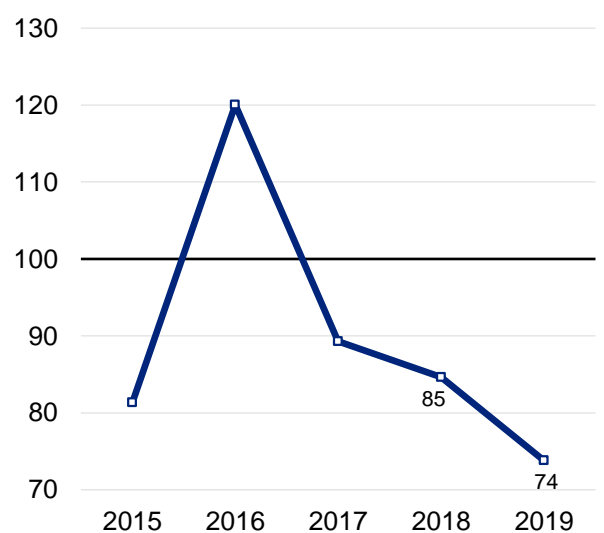
De schadelast van brandverzekeringen wordt deels beïnvloed door het aantal inbraken in woningen en bedrijven. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) daalt het aantal diefstallen/woninginbraken in 2019 ten opzichte van het jaar ervoor met 8 procent tot een kleine 39 duizend. Het aantal diefstallen/inbraken bij bedrijven en winkels daalt verder ten opzichte van het jaar ervoor en wel met 3 procent tot een kleine 15 duizend in 2019.

Ongeveer 300 miljoen euro van het premievolume van brandverzekeringen gaat om in Technische verzekeringen. Dit zijn grotendeels verzekeringen voor Elektronica, Machinebreuk en Construction All Risk (CAR, bouwprojecten). De ontwikkelingen binnen de bouwsector hebben veel invloed op het premievolume van Technische verzekeringen vanwege de productgroep CAR die een groot aandeel in het totaal heeft. Voor de technische verzekeringen was 2017 qua premievolume het beste jaar. In 2019 blijft het premievolume nagenoeg stabiel. Het resultaat stijgt ten opzichte van 2018.

Figuur 21 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Technische verzekeringen

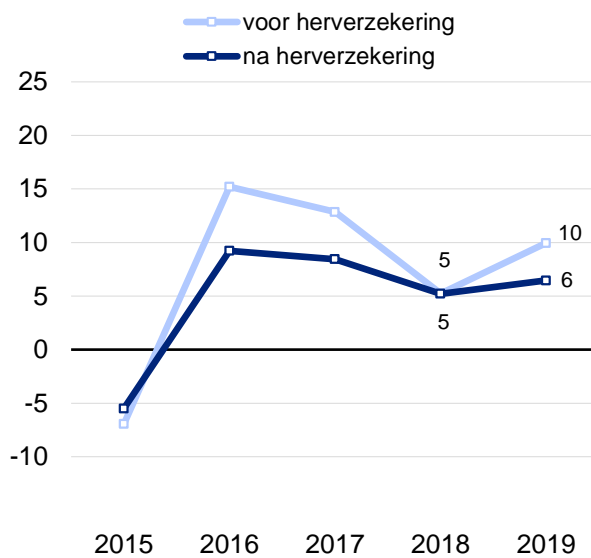
Figuur 22 Bruto combined ratio, Technische verzekeringen

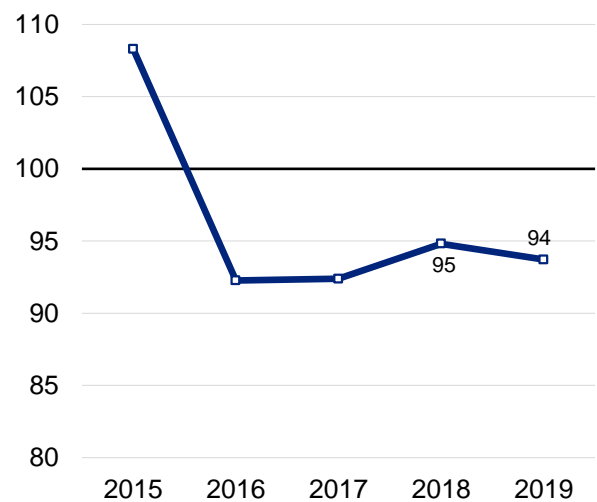
3.5 Transport

De branche Transport heeft veelal last van sterke internationale concurrentie. Ondanks dit drukkend effect op zowel het premievolume als het resultaat, weet het premievolume in 2019 sterk te stijgen ten opzichte van 2018, vooral als gevolg van de aantrekkende economie, correcties over 2018 door meer transporten en doordat de scherpe concurrentie in afgelopen jaren de resultaten had gedrukt. Met een stijging van 15 procent komt het premievolume in 2019 dan ook uit op 0,7 miljard euro. Het netto resultaat in procenten stijgt naar 6 procent, terwijl dat in 2018 nog 5 was (*in het jaarverslag 2018 stond 2 procent vermeld*). Ongeveer 90 procent van het premievolume van Transport bestaat uit zakelijke verzekeringen. De particuliere verzekeringen betreffen vooral pleziervaartuigen.

Figuur 23 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Transport

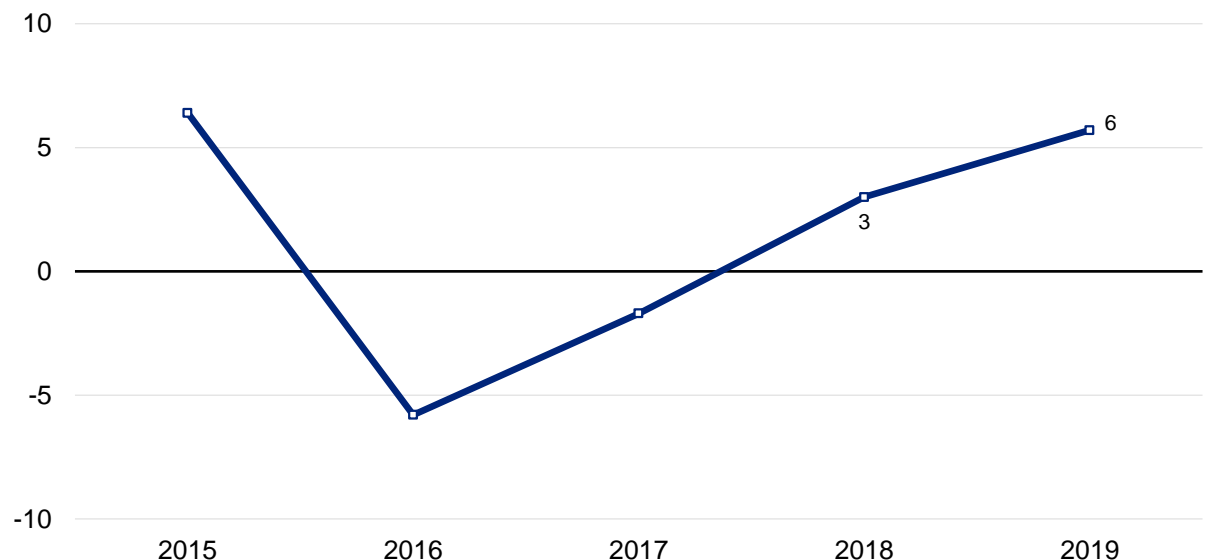
Figuur 24 Netto combined ratio, Transport

3.6 Aansprakelijkheid

De omzet in de markt voor aansprakelijkheidsverzekeringen stijgt in 2019 met 4 procent naar 1,4 miljard euro, waarvan ruim driekwart zakelijk is. Het resultaat stijgt in 2019 met enkele procentpunten.

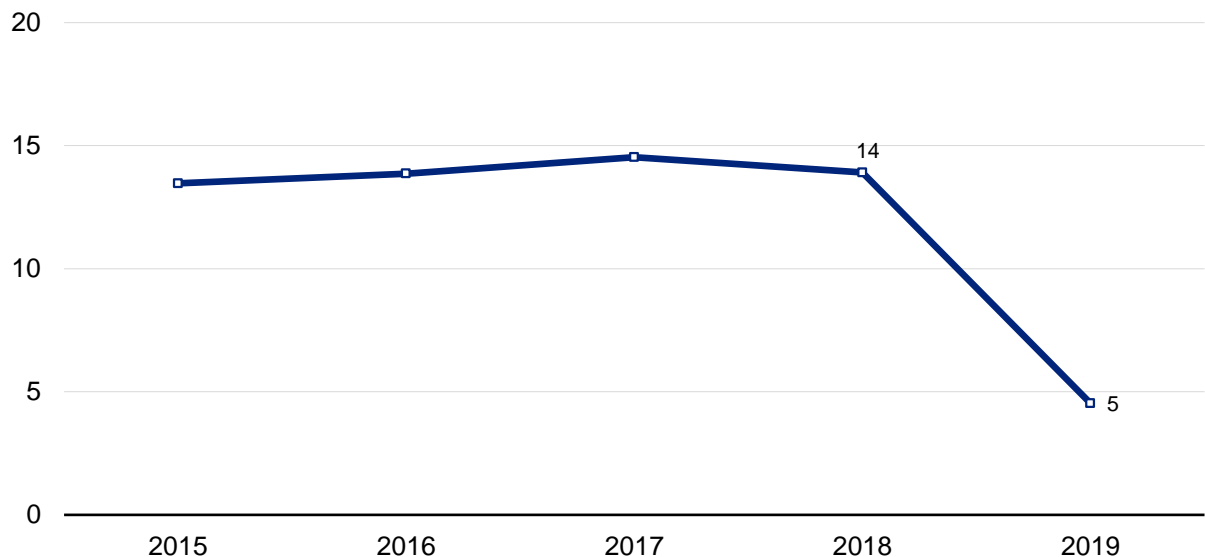
Figuur 25 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Aansprakelijkheid totaal

3.7 Rechtsbijstand

Het premievolume van Rechtsbijstand stijgt in 2019 met 6 procent van 0,8 naar 0,9 miljard euro. Deze stijging is deels van administratieve aard. Het aandeel zakelijke verzekeringen is ongeveer 27 procent. Het resultaat was de afgelopen jaren redelijk stabiel tussen de 10 en 15 procent. In 2019 daalt het echter sterk, maar blijft het nog altijd positief.

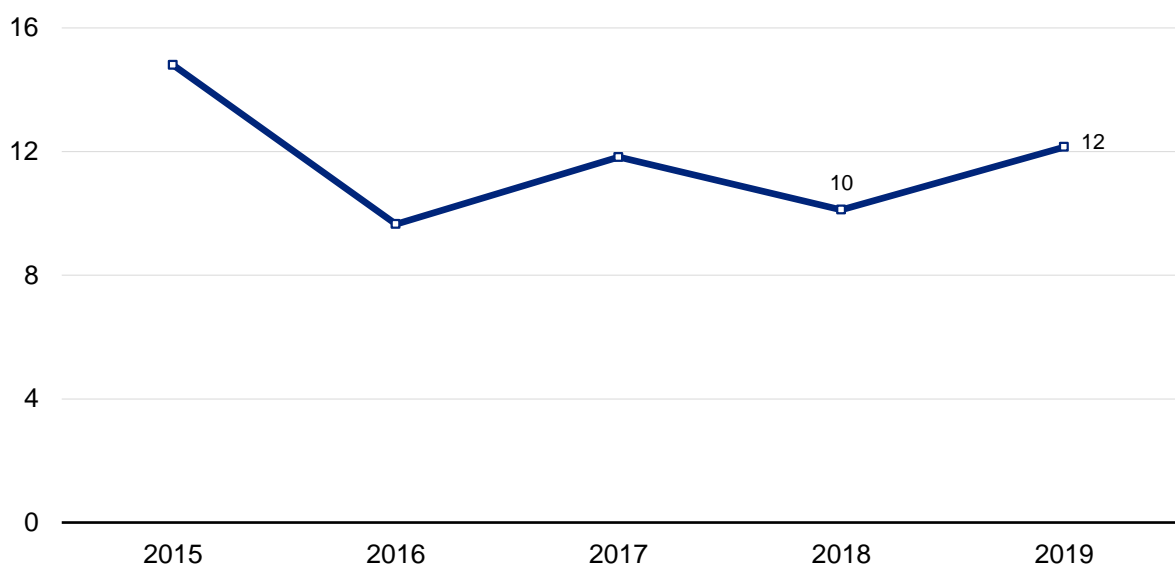
Figuur 26 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Rechtsbijstand

3.8 Reis

De productgroep Reis bestaat uit doorlopende en aflopende reisverzekeringen, annuleringsverzekeringen en hulpverzekeringen. In 2019 bedraagt het premievolume 0,6 miljard euro, een stijging van 2 procent ten opzichte van 2018. Het resultaat stijgt echter met enkele procentpunten.

Figuur 27 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Reis

4 Zorg en Inkomen

- Zorg: premievolume stijgt, resultaat daalt
- Inkomen: premievolume stijgt, resultaat daalt

4.1 Algemeen

De financiële situatie van de branche Zorg kenmerkt zich door een stijgend premievolume, voornamelijk als gevolg van stijgende zorgkosten. Bij Inkomen (verzekeringen tegen inkomensderving en loondoorbetalingsverplichting als gevolg van arbeidsongeschiktheid veroorzaakt door ziekte of ongeval) zorgde een oplopende schadelast er tot 2015 voor dat het resultaat sterk onder druk kwam te staan. In 2018 was de schadelast gelijk gebleven, maar in 2019 neemt de schadelast weer toe, maar nu voornamelijk in het individuele segment.

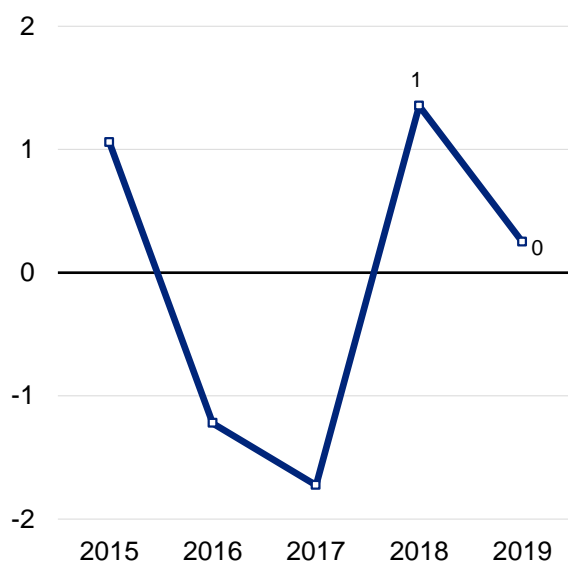
Tabel 4 Bruto premievolume en premieontwikkeling zorgbranches

Branche	2018 € mrd	2019 € mrd	Mutatie %
Zorg	46,8	48,3	3
Inkomen	3,9	4,0	2
Totaal	50,7	52,2	3

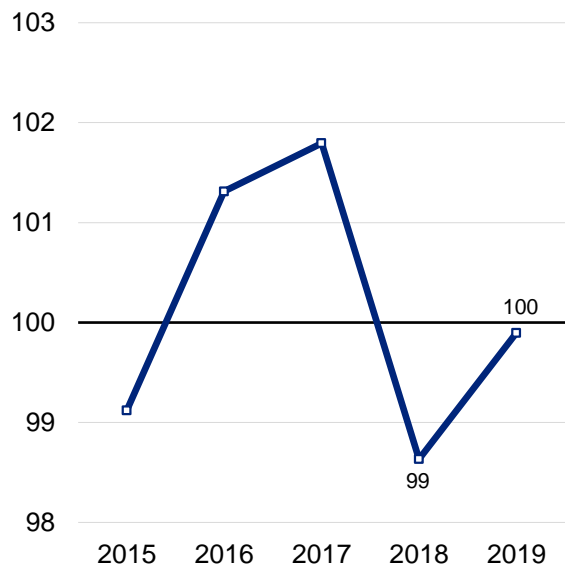
4.2 Zorg

Zorgverzekeraars zien zich elk jaar geconfronteerd met stijgende zorgkosten en wijzigingen in het zorgstelsel. De dekking in de basisverzekering en de hoogte van het eigen risico kunnen jaarlijks veranderen, waardoor de financiële jaarcijfers soms moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. Het premievolume van Zorg stijgt in 2019 met 3 procent. De schadelast stijgt met 4 procent en het resultaat daalt ten opzichte van 2018 tot afgerond 0 procent.

Figuur 28 Resultaat na rente na herverzekering in procenten van verdiende premie, Zorg (bron: DNB)

Figuur 29 Netto combined ratio, Zorg (bron: DNB)

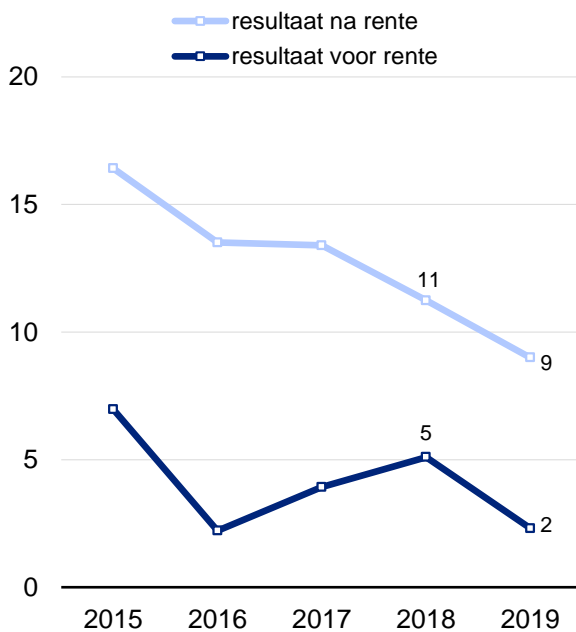

4.3 Inkomen

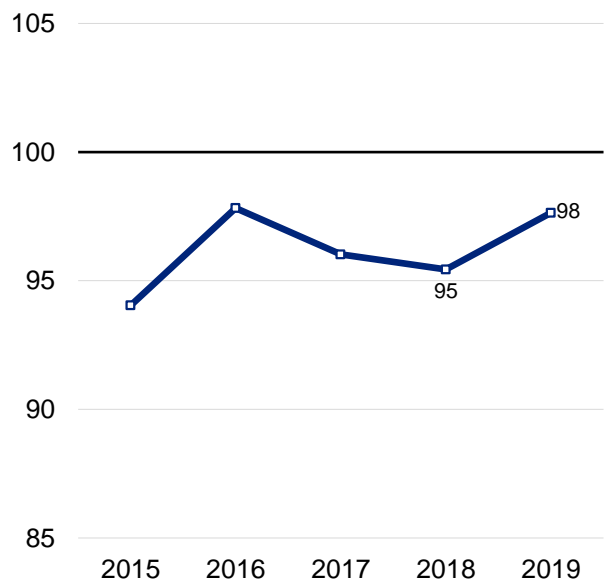
Inkomensverzekeraars spelen een belangrijke rol in het stelsel van ziekte en arbeidsongeschiktheid. Zij dragen zowel het risico van loondoorbetalingsverplichting en op het gebied van WGA voor werkgevers als het risico van arbeidsongeschiktheid voor zelfstandig ondernemers. Daarbij zetten verzekeraars via preventie en re-integratie in op een spoedige werkhervatting van de arbeidsongeschikte verzekerden. Uit een onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uit 2014⁶ is gebleken dat werkgevers met een private verzuimverzekering significant minder knelpunten ervaren rondom de loondoorbetalingsplicht dan werkgevers zonder verzekering.

Verzekeraars regelen jaarlijks de vergoedingen van inkomensderving bij ziekte en arbeidsongeschiktheid voor honderdduizenden werknemers en zelfstandigen. Zij bieden dan ook verzekeringen aan op het gebied van arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen, ziekteverzuim (loondoorbetaling) voor werkgevers, WIA en ongevallen. Het totale premievolume dat deze producten in 2019 generen, is 2 procent hoger dan in 2018 en komt uit op 4,0 miljoen euro. Het resultaat daalt echter. Dit wordt vooral veroorzaakt door een toename van de schadelast, waarbij vooral de voorzieningen stijgen. Net als bij andere producten die dekking bieden voor het risico van langlopende uitkeringen, speelt ook hier de verdere daling van de toch al lage rente weer een grote rol. Door de positieve beursontwikkeling in 2019 nemen de beleggingsopbrengsten wel toe, maar deze kunnen een daling van het resultaat niet voorkomen. Het zijn vooral individuele verzekeringen die een negatief effect hebben op het resultaat, terwijl het resultaat van de collectieve verzekeringen juist stijgt. In 2019 ligt het ziekteverzuimpercentage in Nederland op 4,4 procent. Dit is nagenoeg gelijk aan 2018, maar wel het hoogste sinds 2003 (bron percentage: CBS).

Figuur 30 Resultaat na herverzekering in procenten van de verdiende premie, Inkomen

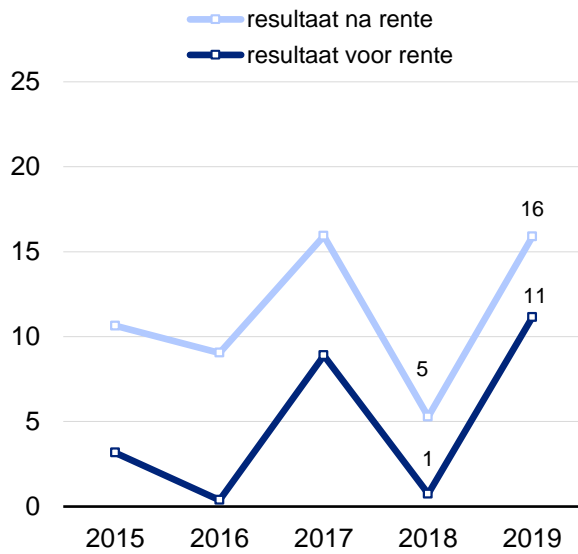

Figuur 31 Netto combined ratio, Inkomen

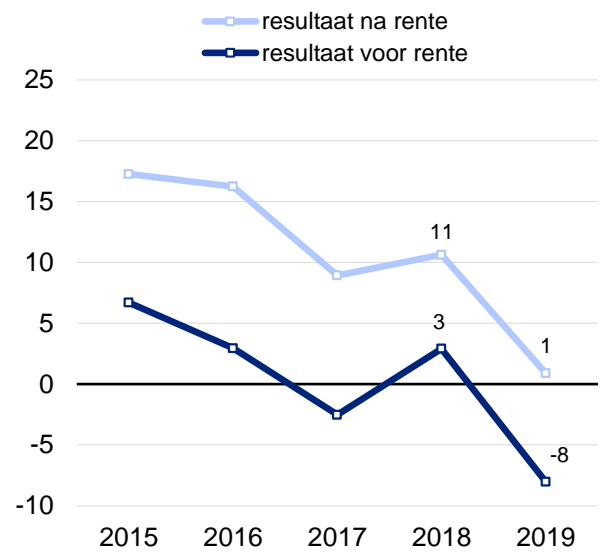

⁶ Panteia, *Prikkels en knelpunten. Hoe werkgevers de loondoorbetalingsverplichting bij ziekte beleven, 2014*

Figuur 32 Resultaat voor herverzekering in procenten van de verdiende premie, *Inkomen Collectief*

Figuur 33 Resultaat voor herverzekering in procenten van de verdiende premie, *Inkomen Individueel*

5 Levensverzekeringen

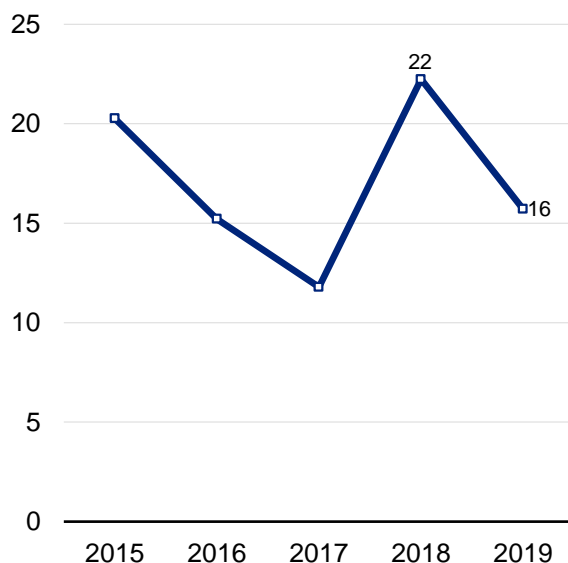
- Premievolume stijgt
- Resultaat daalt, maar blijft ruim positief

5.1 Algemeen

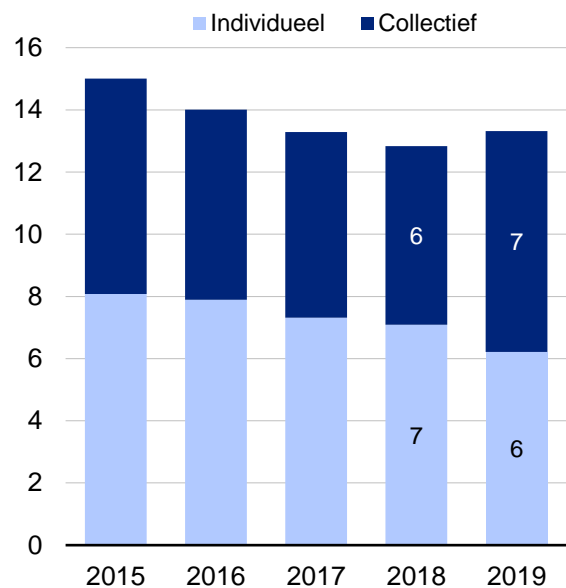
Levensverzekeraars verzorgen onder andere de collectieve en individuele pensioenvoorzieningen van miljoenen klanten. Ze keren jaarlijks gemiddeld meer dan 20 miljard euro uit. Het premievolume laat al jarenlang een dalende lijn zien, als gevolg van de krimpende markt voor levensverzekeringen. Deze krimp speelt in 2019 ook weer bij de individuele verzekeringen. Bij het collectieve deel (voornamelijk werknemerspensioenen; de tweede pijler) is als gevolg van eenmalige premieboekingen (koopsommen) sprake van een stijging van het premie-inkomen.

Het resultaat kan van jaar op jaar sterk fluctueren. Nadat de AEX in het vierde kwartaal 2018 nog 12 procent was gedaald, wordt dit in 2019 gecompenseerd. Dat resulteert wel in een flinke toename van de beleggingsopbrengsten, maar dat kan een daling van het resultaat niet voorkomen. De technische voorzieningen nemen dusdanig toe - als gevolg van de verdere daling van de toch al lage rente - dat het resultaat 7 procentpunten daalt. Ondanks deze daling blijft het resultaat nog positief

Figuur 34 Technisch resultaat Leven in procenten van de verdiende premie

Figuur 35 Premievolume Leven, € mrd

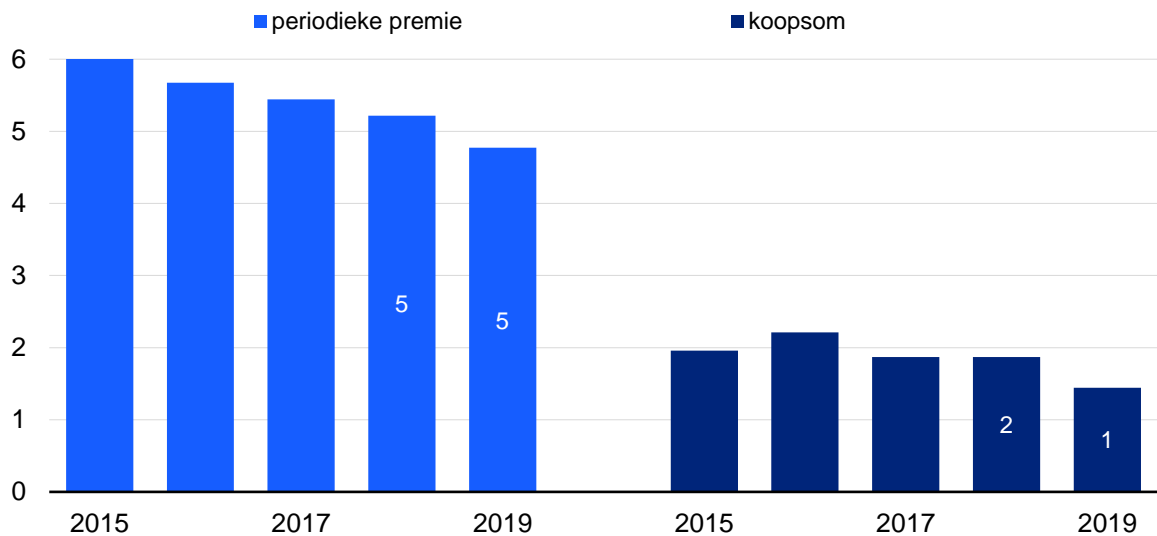

5.2 Individueel

Deze markt betreft levensverzekeringen voor individuele personen. De verzekeringen bieden vaak een uitkering bij overlijden waarmee nabestaanden bijvoorbeeld de hypotheek (deels) kunnen aflossen of kosten van een uitvaart kunnen betalen. Daarnaast wordt voor bijvoorbeeld lijfrente/pensioen of hypotheekaflossing kapitaal opgebouwd dat op een afgesproken moment tot uitkering komt. Verder kan ook een uitkeringsverzekering worden aangeschaft, waarmee iemand bijvoorbeeld verzekerd is van een pensioenuitkering tot het moment van overlijden of een periodieke uitkering voor nabestaanden.

In 2019 zien we het premievolume (het totaal van zowel nieuwe als reeds bestaande verzekeringen) van individuele levensverzekeringen dalen. Deze daling speelde bij de periodieke premie, evenals bij de koopsommen (eenmalige premie). De daling is ook terug te zien bij zowel de traditionele verzekeringen als de beleggingsverzekeringen. Een van de oorzaken is dat polissen aflopen en er minder nieuwe voor terug komen.

Figuur 36 Premievolume Individueel, € mrd

5.3 Productie Individueel

De productie bedraagt in 2019 zo'n 380 duizend polissen met een APE van 0,27 miljard euro. Vanwege een trendbreuk⁷ in 2018 kon vorig jaar niet worden vastgesteld of er sprake was van een daling of stijging. In dit jaar is dit weer wel mogelijk. De productie in aantallen is 5 procent lager dan in 2018 en de APE 7 procent.

Hoe meet je productie?

Productie betreft kort gezegd de verkoop van verzekeringen. In dit jaarverslag worden daarvan de premieopbrengsten beschreven. Bij levensverzekeringen bestaan deze uit periodieke en/of eenmalige premie.

De periodieke premie wordt gedurende een afgesproken termijn (bv. dertig jaarlijkse termijnen) door de verzekeringnemer betaald. Dit speelt bijvoorbeeld bij een overlijdensrisicoverzekering.

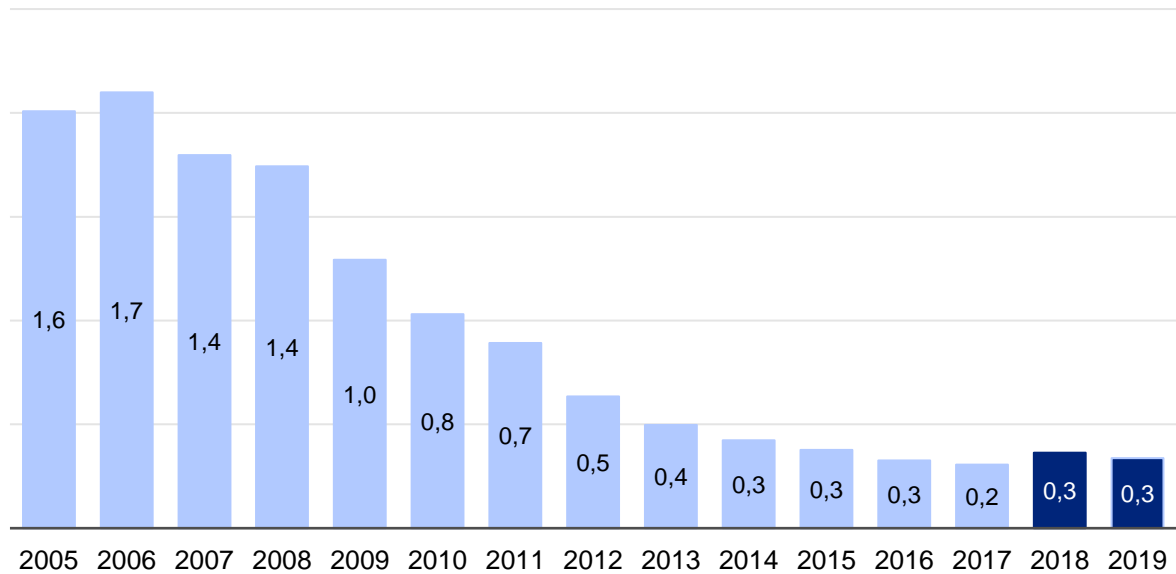
Er zijn ook verzekeringen waarbij de totale premie in één keer wordt gestort. Een voorbeeld hiervan is een direct ingaande lijfrente. De klant geeft de verzekeraar, bijvoorbeeld op de leeftijd van 65 jaar, een eenmalig bedrag (de koopsom). De verzekeraar is vervolgens contractueel verplicht om op basis van die koopsom regelmatig geld uit te keren tot een afgesproken moment of zolang de verzekerde leeft. De koopsompremie van zo'n nieuwe verzekering zal dus (vele malen) hoger zijn dan de periodieke premie in een eerste jaar.

In deze paragraaf gaat het zowel over de periodieke als de koopsompremie, die dus nogal fors kunnen verschillen. Omdat simpelweg optellen geen goed beeld geeft, is de APE (annualised premium equivalent) ontwikkeld. Hierbij wordt de eenmalige premie kunstmatig teruggebracht tot een jaarbedrag waarmee schokken worden beperkt en jaren beter kunnen worden vergeleken.

⁷ Naast een aanpassing van de marktdefinitie (nu inclusief verzekeraars die actief zijn *in*, maar onder toezicht staan *buiten* Nederland), zijn andere aanpassingen doorgevoerd om de datakwaliteit van de productiecijfers vanaf 2018 te verbeteren. De wijzigingen tezamen hebben een verhogend effect op de cijfers vanaf 2018. De aanpassingen konden niet met terugwerkende kracht worden toegepast op de cijfers van 2017 en eerder.

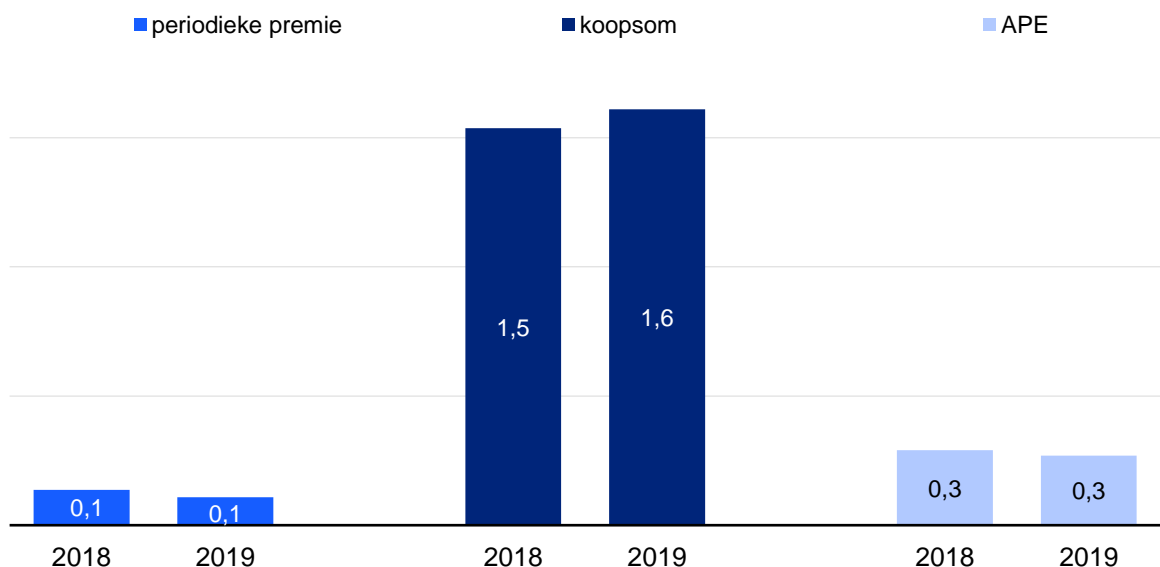
In de periode 2007-2017 laat de APE voornamelijk een dalende trend zien. Dit is allereerst te verklaren door de verslechterende economische situatie in de periode 2008-2013, de beperking van de fiscale kaders en de verschuiving van een deel van de productie naar banksparen. De concerns waarvan verzekeraars deel uitmaken bieden weliswaar vaak ook bankspaarproducten aan, maar deze cijfers vallen buiten de verzekeringsmarkt in dit verslag. Sinds 2013 is het afsluiten van een kapitaalverzekering voor aflossing van de hypotheek fiscaal niet meer aantrekkelijk. Vanaf 1 januari 2018 is het niet meer verplicht om bij een Nationale Hypotheek Garantie een overlijdensrisicoverzekering af te sluiten. Verder speelt ook hier de lage rente een rol, waardoor langlopende producten minder worden verkocht.

Figuur 37 Productie Leven Individueel in APE, € mrd.; trendbreuk in 2018

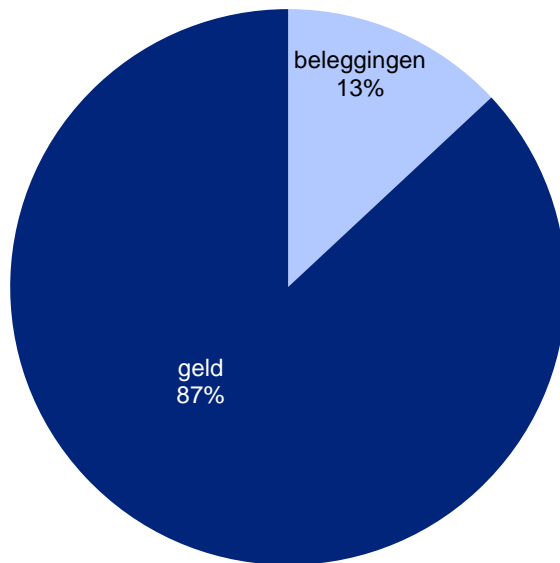
Net als in voorgaande jaren is in 2019 de productiepremie voor koopsommen (1,61 miljard euro) vele malen groter dan die bij verzekeringen met een periodieke premie (0,11 miljard euro). De verhouding tussen koopsommen en de periodieke premies is over de jaren heen vrij stabiel. Tussen 2012 en 2019 beweegt het aandeel koopsom zich tussen 89 en 92 procent van de totale productiepremie.

Figuur 38 Productiepremie individuele levensverzekeringen, € mrd

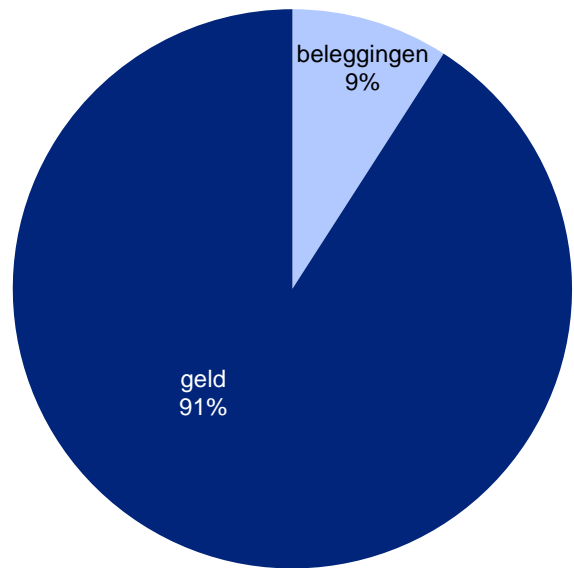

Het grootste deel van de totale productiepremie van individuele levensverzekeringen, namelijk 91 procent, is terug te vinden bij verzekeringen in geld. Dit percentage ligt bij de periodieke premie met 87 procent iets lager dan bij de koopsommen waar dit 91 procent bedraagt. De periodieke premies worden relatief gezien vaker belegd dan de koopsompremies, namelijk 13 procent respectievelijk 9 procent van de totale productiepremie.

Figuur 39 *Periodieke productiepremie individueel, 2019, verdeeld naar geld en beleggingen*

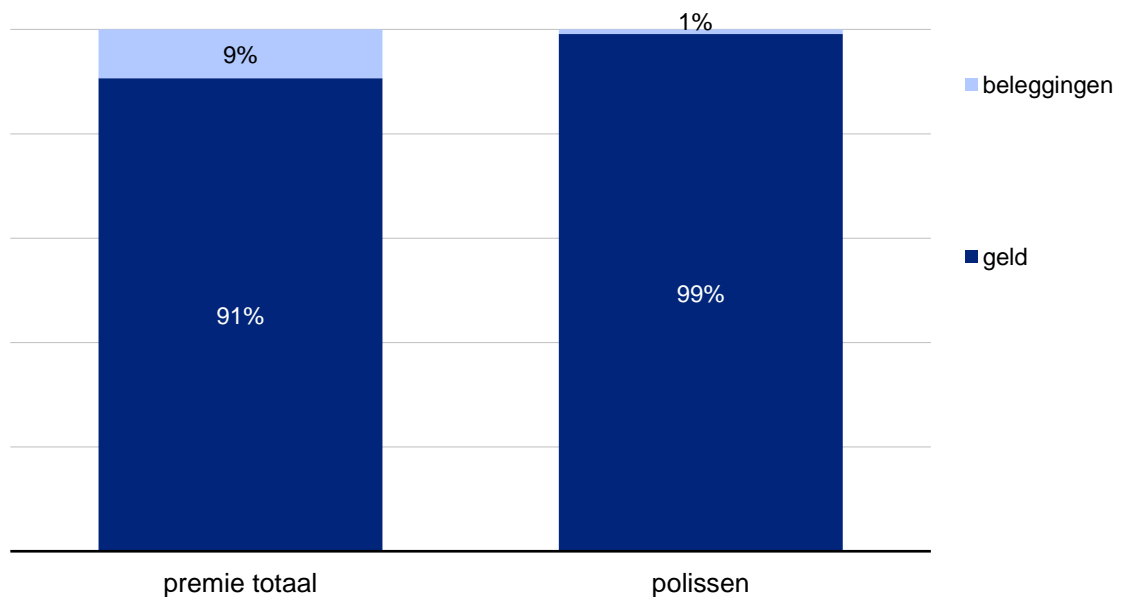

Figuur 40 *Koopsomproductiepremie individueel, 2019, verdeeld naar geld en beleggingen*

Het aandeel van beleggingsverzekeringen binnen het totaal aantal polissen is 1 procent. Dit aandeel is een stuk kleiner dan het aandeel van beleggingsverzekeringen binnen de totale productiepremie, dat in 2019 op 9 procent neerkomt.

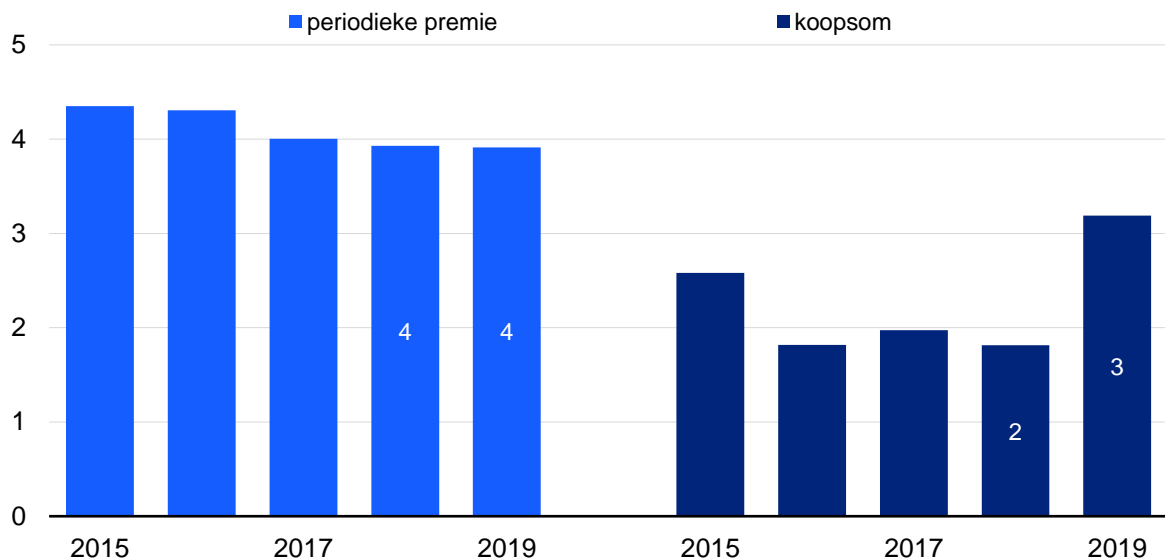
Figuur 41 *Aandeel van beleggingsverzekeringen binnen het totale premievolume en binnen het aantal polissen in 2019*

5.4 Collectief

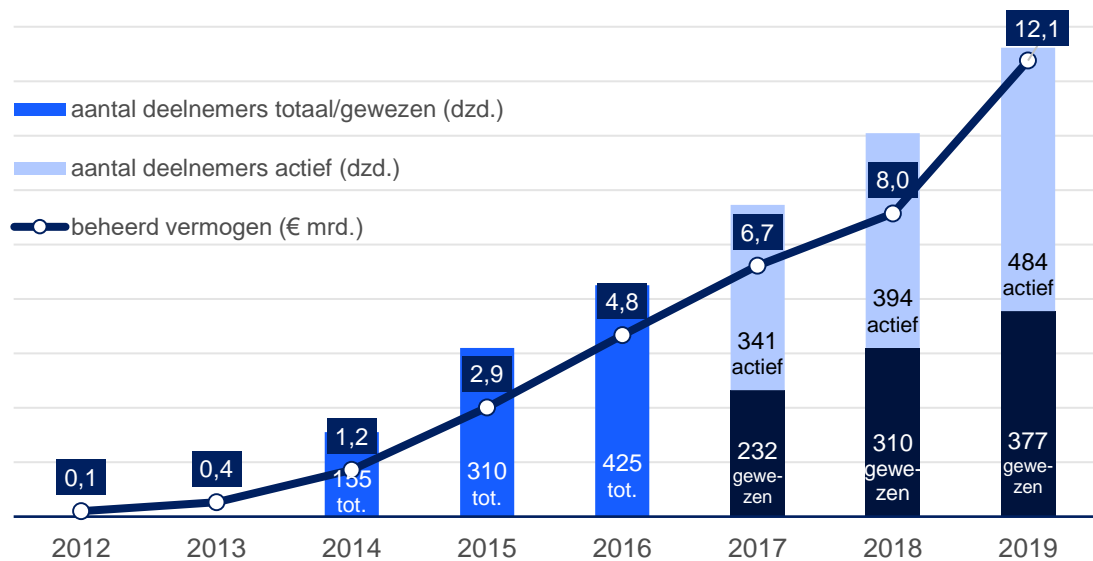
De markt van collectieve levensverzekeringen betreft pensioencontracten voor werknemers. In tegenstelling tot bij Individueel zien we hier een stijging van het premievolume, maar dit geldt alleen voor eenmalige premies. Deze worden dit jaar flink beïnvloed door overnamekoopsommen, die kunnen ontstaan door bijvoorbeeld pensioentoezeggingen die van andere uitvoerders worden overgenomen. De periodieke premie blijft daarentegen nagenoeg gelijk. Gemeten in geld en beleggingen zien we dat het premievolume van deze beide waarderingsvormen stijgt. De onderliggende beweging wordt echter vertroebeld door de grote koopsommen. In de collectieve markt is namelijk een verschuiving zichtbaar. Uit oogpunt van eenvoud, transparantie en kosten zien we een toenemende populariteit van premieovereenkomsten (collectieve beleggingsregelingen) ten koste van uitkeringsovereenkomsten (verzekeringen in geld). Collectieve pensioenen verschuiven daardoor vaker naar verzekeringen in beleggingseenheden bij de verzekeraars zelf, naar PPI's of soms naar een APF (zie verder na onderstaande figuur).

Figuur 42 Premievolume Collectief, € mrd

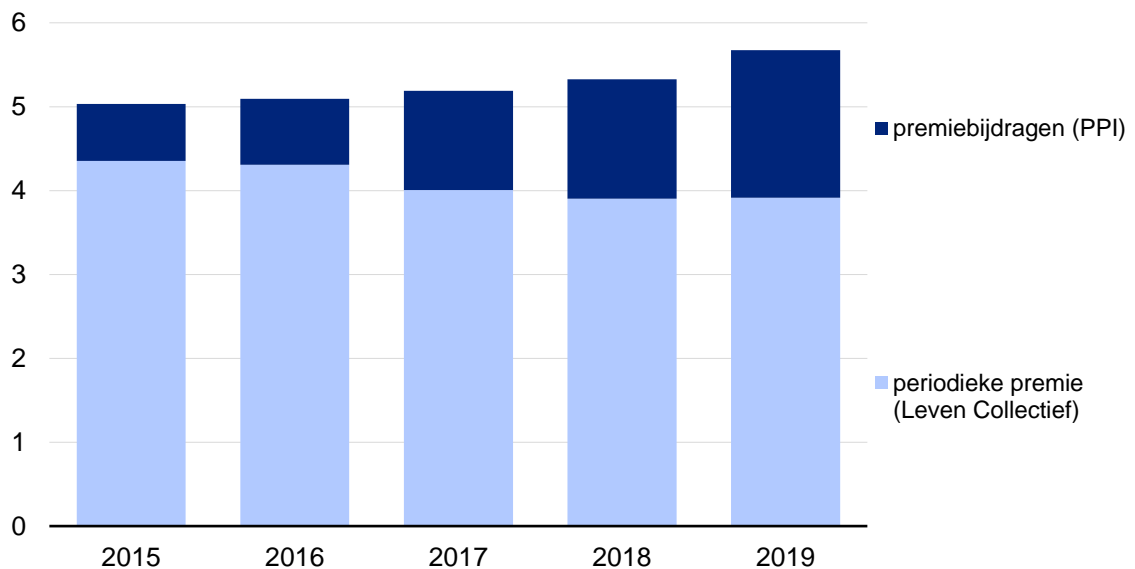
Tot een aantal jaren geleden mochten alleen verzekeraars en pensioenfondsen werknemerspensioenen uitvoeren. Inmiddels zijn er ook premiepensioeninstellingen (PPI) en sinds kort algemene pensioenfondsen (APF) actief op deze markt en deze hebben ook al enkele honderdduizenden actieve deelnemers in de boeken, waarvan het overgrote deel bij PPI's. Een deel van deze nieuwe uitvoerders is opgericht door of in samenwerking met verzekeraars, maar de financiële cijfers vallen buiten deze rapportage. In onderstaande grafiek is duidelijk zichtbaar hoe de PPI-markt zich ontwikkelt. Het beheerde vermogen bedraagt inmiddels 12 miljard euro, een stijging van 50 procent ten opzichte van vorig jaar. Het totaal aantal deelnemers ultimo 2019 bedraagt ruim 850 duizend, waarvan een kleine 500 duizend actief, een stijging van 22 respectievelijk 23 procent. Tot en met 2016 is het aandeel van de actieve deelnemers niet bekend, maar opgenomen in het totaal.

Figuur 43 Deelnemers en beheerd vermogen bij PPI's ultimo jaar (bron DNB)

Als in de volgende figuur gekeken wordt naar de periodieke premie-inkomsten per jaar, dan is duidelijk zichtbaar dat waar de reguliere inkomsten van verzekeraars dalen, deze in 2019 nog harder stijgen bij PPI's. Rekening houdend met het feit dat een groot deel van de PPI's gerelateerd is aan verzekeringsconcerns, zou gesteld kunnen worden dat het goeddeels een verschuiving van de productie binnen concerns betreft.

Figuur 44 Periodiek premie-inkomen Leven Collectief en PPI's in € mrd. (bron CVS/DNB)

Over algemene pensioenfondsen is nog niet heel veel actuele informatie beschikbaar. Wel is bekend dat het belegd vermogen in 2019 met bijna 30 procent is gegroeid tot circa 17 miljard euro. Circa 60 procent daarvan is ondergebracht bij een APF dat in relatie staat tot een verzekeraar.

Verklaring begrippen

Annualised Premium Equivalent (APE)

Het volume van de productiepremie uitgedrukt in zogenaamde premie-equivalenten op jaarbasis. APE bestaat uit periodieke premies op jaarbasis plus 10 procent van de koopsompremies.

Bedrijfskosten

Het totaal van kosten en provisie. De bedrijfskosten bestaan uit de componenten acquisitiekosten, wijziging overlopende acquisitiekosten, beheers- en personeelskosten, winstdeling en provisie herverzekering.

Beleggingsverzekering

Een levensverzekering waarbij de premie of koopsom wordt belegd in aandelen of beleggingsfondsen. Het op te bouwen kapitaal wordt te zijner tijd omgezet in (jaarlijkse) uitkeringen.

Bruto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de bruto verdiende premie, inclusief herverzekering.

Bruto verdiende premie

Het totaal van de geboekte (ontvangen) premies inclusief het herverzekerde deel (de premies betaald aan de herverzekeraar), minus de premievoorziening ultimo (de premie die door de verzekeringnemer vooruit is betaald en waarvoor nog een verzekeringsprestatie geleverd gaat worden), plus de premievoorziening primo (vooruitbetaalde premie van het voorgaande jaar).

Directe binnenlandse tekening

De totale tekening (= omzet) van schade-, zorg- en inkomensverzekeraars bestaat uit directe en indirecte tekening (herverzekering aangenomen van andere verzekeraars). De directe tekening bestaat uit binnenlandse en buitenlandse tekening. De buitenlandse en indirecte tekening vormen samen ongeveer 5 procent van het totaal.

Eigen behoud

Het gedeelte van een schade dat voor rekening van de verzekeraar en niet van de herverzekeraar komt.

Eigen vermogen

Het eigen kapitaal van een onderneming waaronder het aandelenkapitaal en de reserves.

Herverzekeringskosten (of herverzekeringsmarge)

Kosten die bestaan uit de premie betaald aan de herverzekeraar, de herverzekerde schade, de provisie ontvangen van de herverzekeraar, en gemiste rente. De herverzekeringsmarge wordt uitgedrukt als percentage van de verdiende premie. Dit afgetrokken van het resultaat na rente levert het resultaat na herverzekering op.

Leven Collectief

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met verzekeringen waarbij één partij de verzekeringnemer is voor andere partijen. Bijvoorbeeld de collectieve pensioenverzekering voor werknemers, waarbij de werkgever als verzekeringnemer optreedt.

Leven Individueel

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met levensverzekeringen die worden afgesloten door individuele personen.

Netto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de netto verdiende premie, exclusief herverzekering. De netto combined ratio is een indicator voor het verzekeringstechnische resultaat.

Premie ineens (koopsom)

Een bedrag dat een verzekerde ineens bij een verzekeraar stort om in de toekomst bijvoorbeeld een lijfrente-uitkering te ontvangen.

Premie periodiek

Het bedrag dat periodiek wordt gestort bij een verzekeraar om in de toekomst een uitkering bij overlijden (kapitaalverzekering) of om een (periodieke) uitkering te ontvangen bij leven.

Solvabiliteit

De mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen, berekend door de middelen die de verzekeraar als buffer aanhoudt te delen door de wettelijk voorgeschreven vereiste solvabiliteitsmarge. De solvabiliteitsratio hoort groter te zijn dan honderd procent.

(Technisch) resultaat na herverzekering

Het resultaat na rente (resultaat voor herverzekering) minus de herverzekeringmarge (herverzekeringskosten).

(Technisch) resultaat voor herverzekering (ook: resultaat na rente)

De verdiende premies minus de geleden schade en bedrijfskosten, plus de rente-opbrengsten van de voorzieningen.

Opbouw resultaat voor schadeverzekeringen:

Geboekte premie

- Mutatie premievoorziening

= Verdiende premie

Betaalde schade

+ Mutatie schadevoorziening

= Geleden schade

Verdiende premie

- Geleden schade

- Bedrijfskosten

= Technisch resultaat voor rente

Technisch resultaat voor rente

+ Rente technische voorzieningen

= Technisch resultaat na rente

Technisch resultaat na rente

- Kosten herverzekering

= Technisch resultaat na herverzekering

Opbouw resultaat voor levensverzekeringen:

Bruto premie

- Uitgaande herverzekeringspremie
- Wijziging technische voorziening niet-verdiende premie eigen rekening
- = Verdiende premie eigen rekening

Verdiende premies eigen rekening

- + Opbrengsten uit beleggingen
- + Overige technische baten/lasten eigen rekening
- Uitkeringen eigen rekening
- Wijziging overige technische voorzieningen eigen rekening
- Winstdeling en kortingen
- Bedrijfskosten
- Beleggingslasten
- Aan niet-technische rekening toegekende opbrengst uit beleggingen
- = Resultaat technische rekening levensverzekering

Colofon

© Uitgave van het Verbond van Verzekeraars
Centrum voor Verzekeringsstatistiek

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Bordewijklaan 2, 2591 XR DEN HAAG
Postbus 93450, 2509 AL DEN HAAG
Telefoon: 070 – 3338500
E-mail: info@verzekeraars.nl
Internet: www.verzekeraars.nl

